

ADORAMUS TE

časopis o duchovnej hudbe

Vydáva:

Spolok sv. Vojtecha Trnava pre Hudobnú sekciu Slovenskej liturgickej komisie pri Konferencii biskupov Slovenska

Predseda redakčnej rady:

Mons. Doc. PhLic. Vladimír Filo
biskup, predseda SLK

Podpredseda redakčnej rady:

Mons. ThDr. Anton Konečný, PhD.
vedúci hudobnej sekcie SLK

Zodpovedný redaktor:

Mgr. art. Stanislav Šurín

Redakčná rada:

Mons. Vincent Malý, PhDr. h. c.
Doc. ThDr. Amantius Akimjak, PhD.
PhDr. Viera Lukáčová, CSc.
PhDr. Júlia Pokludová, PhD.
Mgr. Ján Schultz
Mgr. Juraj Drobny
Mgr. Vlastimil Dufka
PhDr. Iveta Sestrienková
Mgr. art. Zuzana Záhradníková
Mgr. art. Mário Sedlár
Rastislav Podpera

Vychádza štvrťročne
ako príloha časopisu Liturgia

Distribúcia a prijímanie objednávok:

Distribúcia KN, P. O. BOX 9,
810 01 Bratislava
Tel.: 07/44 888 797, 44 871 381,
Fax: 07/44 871 379

Adresa redakcie:

Prepoštská 3
814 99 Bratislava
Tel./fax: 07/5441 7158
e-mail: adoramus@ba.telecom.sk

Grafická úprava a tlač:

Vydavateľstvo Michala Vaška
Ružová 22
080 01 Prešov

Redakcia si vyhradzuje právo na úpravy
rukopisov. Zaslané príspevky nevraciam.

Cena jedného čísla: 35,- Sk
Ročné predplatné: 140,- Sk
Registrácia MK SR 314/90
ISSN 1335-3292

Podávanie novinových zásielok povolené
pod č. 6-RP-12/1998 na pošte BA 12

OBSAH

Na úvod	2
<i>Zum Geleit</i> RUDOLF BALÁŽ	
Adaptácia piesní JKS – veľkonočné obdobie	3
<i>Adaptation der Gesänge aus dem JKS – Ostern</i> ANTON KONEČNÝ	
Medzispěvy v obnovennej liturgii	9
<i>Zwischengesänge in der erneuerten Liturgie</i> AMANTIUS AKIMJAK	
UNIVERSA-LAUS-DOKUMENT 80'	10
Liturgický spevník pre tretie tisícročie - ukážky textov vhodných na zhudobnenie	12
<i>Liturgisches Gesangbuch für das dritte Jahrtausend – ein Vorbild von Texte zur Vertonung</i>	
Liturgický spevník – knižka pre ľud – úprava a usporiadanie	15
<i>Liturgisches Gesangbuch – das Buch für die Gemeinde – Ausführung und Ordnung</i>	
Vývoj gregoriánskeho chorálu – úpadok a obnova	17
<i>Die Entwicklung der Gregorianik – Verfall und Erneuerung</i> AMBRÓZ M. ŠTRBÁK	
Medzinárodná konferencia o historických organoch	19
<i>Internationale Konferenz über historischen Orgeln</i> JÁN SCHULTZ	
Bachovské hudobné tradície v lipských chrámoch	20
<i>Die Tradition der Bachmusik in den Leipziger Kirchen</i> KAROL MEDŇANSKÝ	
Martin Šaško a jeho nástroje v Jaslovských Bohuniciach, Leopoldove a vo Veľkých Levároch	22
<i>Martin Šaško und seine Instrumente in Jaslovské Bohunice, Leopoldov und in Velké Leváre</i> MARIAN A. MAYER	
K jubileu Ivana Valentu	25
<i>Zum Iubileum von Ivan Valenta</i> ZUZANA GRAJCAROVÁ	
Spravodajstvo	27
<i>Aktualitäten</i>	
Recenzie	29
<i>Rezensionen</i>	
Fotografia na prednej strane obálky: Historický organ v Jaslovských Bohuniciach a vo Veľkých Levároch, Foto: Marian A. Mayer	
<i>Titelbild: Die historische Orgel in Jaslovské Bohunice und Velké Leváre, Photo: Marian A. Mayer</i>	

Musica sacra – súčasť bohoslužby

Celým srdcom sa stotožňujem s tvrdením koncilového dokumentu *Sacrosanctum concilium* (116,120), že v našich chrámoch patrí popredné miesto gregoriánskemu chorálu a píšťalovému organu. Uznávam však nutnosť inkulturácie. A nielen etnickej, ale aj generačnej. Bohoslužba má byť zrozumiteľná všade a všetkým. Preto sú liturgické texty v reči ľudu, aby im každý rozumel, hoci latinčina je reč vznešená – lenže ubúda tých, čo ju tak ešte dokážu vnímať. Čosi podobné sa deje v cirkevnej hudbe.

Hudba je v istom zmysle tiež reč. A v liturgii má nezastupiteľné miesto. Ale ak má splniť svoj účel, musí to byť hudba blízka veriacim natolko, aby rozozvučala v ich dušiach práve to, čo bohoslužobné úkony naznačujú: lútosť, chválu, oslavu, vďaku, dôveru, odovzdanosť. Cirkev už pochopila, že európska chrámová hudba nemôže vytvoriť atmosféru nábožnosti na iných kontinentoch. Platí to však aj o generáciách. Síce v menšej miere, lenže v mnohých farnostiach to ešte vyvoláva napätie. Podaktorí starší považujú spev so sprievodom gitary skoro za znesvätenie. A mladším, dokonca už aj časti strednej generácie, sa piesne JKS zdajú byť nudné. Dá sa to pochopiť, ale svedčí to aj o niečom inom. Akoby v kostole bolo predstavenie, ktoré sa niekomu páči, a niekomu nie.

Každá bohoslužba by mala byť nádherná. Je to predsa služba – teda hold a prejav úcty samotnému Bohu – vznešenému vládcovi vesmíru. Všetko, čo my ľudia na bohoslužbe konáme, od prvého prežehnania cez každé slovo, gesto, hudbu aj myšlienky, malo by smerovať k Bohu. Jemu sa máme zapáčiť a nie sami sebe. Okolo oltára a na chóre predsa nie sú herci, ani v laviciach nie sú diváci. Sme Boží ľud a máme rôzne služby. Iba Boh je však ten, ktorý môže posúdiť, čo je naozaj krásne.

Čo sa páči Bohu?

Ježiš povedal: „Boh je duch a tí, čo sa mu klaňajú, musia sa mu klaňať v Duchu a pravde.“ (Jn 4,24) Farizejom a zákonníkom vytýkal slovami proroka Izaiáša: „Tento ľud ma uctieva perami, ale ich srdce je ďaleko odo mňa.“ (Mt 15,8). Platí to samozrejme dodnes. Boh má iné kritériá na hodnotenie krásna. Každý tón, čo nevychádza z úprimného srdca, mu znie falošne.

Od svätého Augustína pochádza výrok: „Kto spieva, dvakrát sa modlí.“ Augustín mal určite na mysli spev, ktorý skutočne vychádza z hĺbky duše. To dvojnásobné je v tom, že takýto spev strhne aj ďalších. Smeruje k Bohu aj k ľuďom. Ak ale spev, nech by znel ľudským ušiam akokoľvek lahodne, hľadá a čaká uznanie, vôbec nie je modlitbou. Bohu znie falošne hneď. Ale klame aj ľudí. Síce skryto ako neviditeľný mikrób, ktorým sa nemusí každý nakaziť, ktorý však podporuje náboženský formalizmus.

Na ilustráciu jeden konkrétny prípad. Tragická smrť študenta – člena chrámového zboru. Na pohreb do rodnej dediny prišiel celý spevokol. Hneď po obradoch sa pýtal sólista jedného z priateľov zosnulého aké to bolo. Sám mi neskôr porozprával ako ho to šokovalo. Plný žiaľu a súcitu so zlomenými rodičmi celý čas úpenlivo prosil za zosnulého. Nevedel pochopiť ako mohol v takejto atmosfére niekto aj len pomyslieť na efekt.

Nuž taký spev nesmeruje k Bohu – a ako sa ukázalo – spôsobil aj pohoršenie. Žiaľ, nie je to iba ojedinelý prípad.

Ak chceme, aby musica sacra bola naozaj súčasťou služby Bohu – čo má byť prvoradé – treba sa dostatočne venovať duchovnej formácii všetkých účinkujúcich. A začať hneď u detí, lebo sú ešte ľahšie formovateľné. Od prvého nácviku by mali vedieť, že budú spievať Bohu, nie pánu farárovi či ľuďom v kostole. Stáva sa totiž, že odmietajú ísť na sv. omšu keď neučinkujú. Vraj načo. Veď sú predsa speváci.

Hudba je medzinárodný dorozumievací prostriedok. A mohla by byť aj rečou neba. Ktosi mi vysvetľoval, že si nebo predstavuje ako obrovský spievajúci zbor. Každý spieva svoju vlastnú melódiu, vlastnú oslavu Boha. Teší sa z nej tak isto, ako z tých ostatných. Súzvuk je stále harmonický a pritom stále iný, celkom nový, s nekonečnou invenčiou, stále nádhornejši.

Naša musica sacra by mohla byť akýmsi nepatrným kúskom neba, ak nebude v nej falošný tón ani z ľudského, ale predovšetkým z Božieho hľadiska.

„Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle“ nech počas týchto Vianoc – posledných v druhom kresťanskom tisícročí – zneje v našich kostoloch tak, aby sa páčilo Bohu a slúžilo na pokoj všetkým ľuďom.

V Duchu a pravde s požehnaním

+ Mons. Rudolf Baláž, biskup

*Velkonočné obdobie***Adaptácia piesní JKS, témy pre iné pramene a novú tvorbu, vyhodnotenie**

1. Spevy na In ,Of a Co omší veľkonočných slávení z JKS
2. Vyhodnotenie veľkonočných piesní JKS
3. Témy pre novú tvorbu
4. Veľkonočné piesne pre LS

ANTON KONEČNÝ

Úvod

Návrh spevov na In, Of a Co v prvej kapitole je logickým pokračovaním rozboru liturgického zmyslu spevov na In, Of a Co. Pre prehľadnosť sú piesne JKS na vybrané slávenia zoradené do tabuliek. Ak sa v JKS pieseň s adekvátnym obsahom nenachádza, je potrebné hľadať v iných prameňoch alebo zadať novú tvorbu.

Ak vytvoríme zoznam piesní JKS daného obdobia a ak ku každej piesni pripojíme záznam o jej plánovanom využití v novom LS, dostaneme obraz o

celkovom využití piesní JKS pre dané obdobie. Je to rozbor jednotlivých piesní JKS z teologicko - liturgického hľadiska a s ohľadom na využitie v novom LS. Toto vyhodnotenie veľkonočných piesní JKS je vypracované v druhej kapitole. Hľadanie piesní v iných prameňoch alebo zadanie novej tvorby treba čo najvýstižnejšie zadať. Toto je obsahom tretej kapitoly tejto práce s názvom Témy pre novú tvorbu.

Nakoniec možno pristúpiť k vypracovaniu prehľadu veľkonočných piesní v pripravovanom LS aj s ohľadom na stanovený optimálny počet piesní (spe-

vov) pre dané obdobie - štvrtá kapitola práce.

2. Vyhodnotenie veľkonočných piesní JKS

JKS 192 Pán Ježiš Kristus vstal zmŕtvych
Biblický základ a liturgicky vhodný text, oslava zmŕtvychvstania s opisom tejto udalosti.

- Poďakovanie po prijímaní
- Velkon. nedeľa, verše 1.a 2 (In)
- 6. Velkon. nedeľa, verše 1.a2 (In)

1. Spevy na In, Of a Co omší veľkonočných slávení z JKS**SLÁVENIE: Veľkonočná nedeľa**

Hlavná myšlienka	Radostné slávenie Kristovho víťazstva nad smrťou, ktoré otvára brány večnosti.
Liturgický zmysel In	Pán naozaj vstal zmŕtvych, aleluja. Jemu patrí sláva a moc na večné veky, aleluja.
Liturgický zmysel Of	S veľkonočnou radosťou prinášame dary na obetu.
Liturgický zmysel Co	Kristus, náš veľkonočný baránok bol obetovaný, preto hodujme s nekvaseným chlebom čistoty a pravdy.

In	JKS 192,1-2 TA, JKS 198 TA
Of	JKS 196,2, TA JKS 209 1-2, VA. IP-NT
Com	JKS 209 TA, JKS 195 TA, JKS 209 TA

SLÁVENIE: 2. veľkonočná nedeľa

Špiritualita slávenia:	Biela nedeľa - krst, Božie slovo, vzrast v milosti, prejavy viery v skutkoch.
Liturgický zmysel In:	Žiadajte si zdravý pokrm Božieho slova, aby ste rástli a dosiahli spásu.
Liturgický zmysel Of :	Ten, ktorého hľadáte vstal - on je obeta Bohu.
Liturgický zmysel Co:	Dotknúť sa Krista (vo sviatosti), byť veriaci a prinášať ovocie skutkov viery.

In	JKS 207,4 a 7 TA
Of	JKS 208,4-5 TA
Com	JKS 195,4-5 TA, JKS 203,2 TA, JKS 207,4 a 8 TA. IP-NT

SLÁVENIE: 3. veľkonočná nedeľa

Hlavná myšlienka	Nech sa Boží ľud stále raduje a s nádejou očakáva deň svojho vzkriesenia
Liturgický zmysel In:	Jasaj v Bohu celá zem, hrajte a spievajte na slávu jeho mena.
Liturgický zmysel Of :	Pán nám pripravil svätú radosť. Preto: Chváľ, duša moja Pána, celý život chcem chváliť Pána.
Liturgický zmysel Co:	Spievajte Pánovi, velebte jeho meno. Rok A: Učeníci poznali Pána Ježiša pri lámaní chleba Rok B: Kristovi bolo treba trpieť a na tretí deň vstať z mŕtvych. V jeho mene sa bude všetkým národom ohlasovať pokánie na odpustenie hriechov. Aleluja Rok C: Pán Ježiš povedal svojim učeníkom: Podte a jedzte. Potom vzal chlieb a dával im. Aleluja.

In	JKS 193,1 JKS 199, JKS 200, JKS 201, JKS 202, JKS 203, JKS 204, JKS 207, JKS 211 - TA
Of	JKS 199, JKS 200, JKS 201, JKS 202, JKS 203, JKS 204, JKS 207, JKS 211 - TA
Com	Rok A NT, JKS 269 VA Rok B NT, JKS 269 VA Rok C NT, JKS 269 VA NT môže vhodne zahrnúť témy každého ročného cyklu do jedného spevu.

SLÁVENIE: 4. veľkonočná nedeľa

Hlavná myšlienka:	Dobry pastier dáva svoj život za nás, lebo sme jeho ľud a ovce jeho stáda.
Liturgický zmysel In:	Milosti Pánovej plná je zem. s
Liturgický zmysel Of :	Bože, ty si môj Boh, k tebe sa viniem, k tebe dvíham svoje ruky.
Liturgický zmysel Co:	Ja som dobrý pastier. Poznám svoje ovce a moje ovce poznajú mňa.

In	NT, JKS 209,1-2 VA
Of	NT, JKS 209, 1-2 VA
Com	NT, JKS 209, 1-2 VA, JKS 206,4-5 TA, JKS 511

SLÁVENIE: 5. veľkonočná nedeľa

Špiritualita slávenia:	Prosba Otca o sprevádzanie na ceste z temnôt k novému životu.
Liturgický zmysel In:	Oslava Pána pre zázračné diela v minulosti.
Liturgický zmysel Of:	Jasaj Bohu, celá zem; hrajte mu a spievajte na slávu. Dáva nám účasť na svojom živote.
Liturgický zmysel Co:	Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam, aleluja. Pán Ježiš povedal: Ja som vinič, vy ste ratoslesti...

In	JKS 193,1-2 TA JKS 199 TA, JKS 201, 1-2 TA, JKS 202 TA
Of	JKS 193,4 TA, JKS 194,4 TA, JKS 199 TA, JKS 201 TA, JKS 203 TA, JKS
Com	JKS 195 TA, JKS 200 TA, JKS 207 TA, JKS 211 TA

SLÁVENIE: 6. veľkonočná nedeľa

Špiritualita slávenia:	Kto ma miluje, bude zachovávať moje slovo. Tak sa prejaví účinky veľkonočného tajomstva.
Liturgický zmysel In:	Radostne ohlasujte všetkým: Pán oslobodzuje svoj ľud.
Liturgický zmysel Of:	Boh dáva život našej duši, on nás chráni, preto ho chceme velebiť medzi všetkými národmi.
Liturgický zmysel Co:	Sila sviatostného pokrmu nech zveľaduje účinky veľkonočného tajomstva: Rok A Ježiš podľa prísľubu je s nami. Rok B Duch Svätý nás vyučuje. Rok C sme vyvolení a máme prinášať ovocie.

In	JKS 192,1-2 TA, JKS 194 TA, JKS 195,1-2 TA, JKS 201 TA, JKS 202 TA, JKS 207,1-3 TA
Of	JKS 197 1-2 TA, JKS 199 TA
Com	IP-NT

SLÁVENIE: 7. veľkonočná nedeľa

Špiritualita slávenia:	Kristus, Spasiteľ, prebýva s Otcom v sláve, ale ostáva aj s nami do konca sveta.
Liturgický zmysel In:	Pane ja hľadám tvoju tvár.
Liturgický zmysel Of:	Eucharistia nás vedie tam, kde slávne vystúpil Pán.
Liturgický zmysel Co:	Ježiš, ktorý je jedno s Otcom chce, aby sme boli jedno na slávu Božiu.

In	JKS 197 TA, JKS 213 TA, JKS 214 TA
Of	JKS 213 TA
Com	JKS 197 TA, JKS 213 TA, JKS 214 TA

SLÁVENIE: Nanebovstúpenie Pána

Špiritualita slávenia:	Chodte a učte všetky národy, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.
Liturgický zmysel In:	Ježiš, ktorý bol od vás vzatý do neba, príde tak, ako ste ho videli do neba odchádzať.
Liturgický zmysel Of:	Za jasotu vystupuje Boh, Pán vystupuje za hlaholu poľnice.
Liturgický zmysel Co:	Oslavujte Jahveho, Pána zástupov, ktorý prichádza na Sion, aby tam sídlil.

In	JKS 213 TA, JKS 214 TA, JKS 215 TA
Of	JKS 213 TA, JKS 214 TA, JKS 215 TA
Com	JKS 213 TA, JKS 214 TA, JKS 215 TA

SLÁVENIE: Zoslanie Ducha Svätého

Špiritualita slávenia:	Pane, zošli svojho Ducha a obnov tvárnosť zeme.
Liturgický zmysel In:	Príď, Duchu Svätý, naplň srdcia svojich veriacich a zapál v nás oheň svojej lásky.
Liturgický zmysel Of:	Prejav, Bože, svoju moc. Upevni, čo si v nás vykonal.
Liturgický zmysel Co:	Všetci boli naplnení Duchom Svätým a začali ohlasovať veľké Božie skutky.

In	JKS 218,1 TA
Of	JKS 218,5-6 TA
Com	JKS 216 TA, JKS 217 TA, JKS 219 TA

SLÁVENIE: Najsvätejšia Trojica

Špiritualita slávenia:	Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému, Bohu, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde.
Liturgický zmysel In:	Ohlasujte Božie diela všetkým ľuďom a nezabúdajte mu vzdávať vďaky.
Liturgický zmysel Of:	Zvelebujme Boha Otca, i Syna i Ducha Svätého, lebo sa zmilúva nad nami.
Liturgický zmysel Co:	Zvelebujme Boha nebeského a oslavujme ho so všetkými stvoreniami, lebo nám preukázal svoje milosrdenstvo.

In	JKS 248,1 TA, JKS 220 TA, JKS 221 TA, JKS 222 TA
Of	JKS 220 TA, JKS 221 TA, JKS 222 TA
Com	JKS 220 TA, JKS 221 TA, JKS 222 TA

Celé veľkonočné obdobie - In, Of, Co. Verše 2. a 5. po malej úprave v zmysle Výzvy radostne spievať, chváliť Pána a dobrorečiť mu, čo je obsah antifón omše „Missa II“ podľa GS.

JKS 193 Aleluja, radujme sa

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text:

- In V1-(2)

- Of V4

- Poďakovanie po prijímaní V2,5

Velkon. nedeľa, verše 1. 3. (In)

5. Velkon. nedeľa, verše 1-2 (In)

5. Velkon. nedeľa verš 4 (Of)

JKS 194 Ježiš Kristus, Spasiteľ náš

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: Co, In

5. Velkon. nedeľa, verš 4 (Of)

6. Velkon. nedeľa, (In)

JKS 195 Kristus celý zranený

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. V4 Daj nám povstať z nečností - morálny aspekt

Liturgicky vhodný text: Co, In

Velkon. nedeľa, (Co)

2. Velkon. nedeľa, verše 4-5, (Co)

5. Velkon. nedeľa, (Co)

6. Velkon. nedeľa, (In)

JKS 196 Pán Boh všemohúci

Biblický základ

Liturgicky vhodný text: V omšiach o Panne Márii vo veľkonočnom období - Im V1, Of - V2. Ostatné verše (na Gloria a Krédo treba vynechať).

2. Velkon. nedeľa, (Of)

Celé veľkonočné obdobie - In. V zmysle Výzvy radostne spievať a chváliť Pána, čo je obsah antifóny na In omše „Missa II“ podľa GS.

JKS 197 Pane mocný, Pane Večný

Teologicky hodnotný text - adresátom je Otec.

Liturgicky vhodný text: Poďakovanie po prijímaní, Co.

6. Velkon. nedeľa, verše 1-2, (Of)

7. Velkon. nedeľa, (In, Co)

Celé veľkonočné obdobie - In, Of, Co. V zmysle výzvy radostne spievať, chváliť Pána a dobrorečiť mu, čo je

obsah antifón omše „Missa II“ podľa GS.

JKS 198 Ó. slávny deň

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: Liturgia hodín - ant. namiesto krátkeho responzória, Poďakovanie po prijímaní

Celé veľkonočné obdobie - In. V zmysle Výzvy radostne spievať a chváliť Pána - obsah antifóny na In omše „Missa II“ podľa GS.

JKS 199 Plesaj, všetko stvorenie

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. Výzva k radosti.

Liturgicky vhodný text: In, Co

3. Velkon. nedeľa, (In a Of)

5. Velkon. nedeľa, (In a Of)

6. Velkon. nedeľa, (Of)

Celé veľkonočné obdobie - In, Of, Co. V zmysle výzvy radostne spievať, chváliť Pána a dobrorečiť mu - obsah antifón omše „Missa II“ podľa GS.

JKS 200 Priblížil sa deň radosti

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. V.č a 5 - výzva k radosti

Liturgicky vhodný text: In, Co

3. Velkon. nedeľa, (In a Of)

5. Velkon. nedeľa, (Co)

JKS 201 Raduj sa, Cirkev Kristova,

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In. Co. Výzva k radosti.

3. Velkon. (In a Of)

5. Velkon. nedeľa, verše 1,2 (In)

5. Velkon. nedeľa, (Of)

6. Velkon. nedeľa, (In)

Celé veľkonočné obdobie - Of. V zmysle výzvy radostne chváliť Pána, čo je obsah antifóny na Of omše „Missa II“ podľa GS.

JKS 202 Radujte sa, ó kresťania

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. Poďakovanie.

Liturgicky vhodný text: In, Co, poďakovanie po prijímaní

3. Velkon. nedeľa, (In a Of)

5. Velkon. nedeľa, (In)

6. Velkon. nedeľa, (In)

JKS 203 Radujme sa všetci zbožne

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. V 2 - morálny aspekt „by nás z hriechov oslobodil“.

Liturgicky vhodný text: In, Co

2. Velkon. nedeľa, verš 2, (Co)

3. Velkon. nedeľa, (In a Of)

5. Velkon. nedeľa, (Of)

Celé veľkonočné obdobie - Of. V zmysle výzvy radostne chváliť Pána - obsah antifóny na Of omše „Missa II“ podľa GS.

JKS 204 Spoločne sa dnes radujme

Biblický základ In, Co

Teologicky hodnotný text. Výzva k radosti.

Liturgicky vhodný text:

3. Velkon. nedeľa, (In a Of)

Celé veľkonočné obdobie - Of. V zmysle výzvy radostne chváliť Pána, čo je obsah antifóny na Of omše „Missa II“ podľa GS

JKS 205 Tretieho dňa vstal

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. Výzva k radosti.

Liturgicky vhodný text: In, Co

JKS 206 Utešený nám deň nastal

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. Prosba Krista - dobrého pastiera. V 5 prosba o „pokojne časy“.

Liturgicky vhodný text: In, Co

4. nedeľa veľkonočná, verše 5-6 (Co)

JKS 207 V deň vzkriesenia Jezu Krista

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. V. 4-7 morálny aspekt - prosba „aby sme tu zbožne žili“.

Liturgicky vhodný text: In, Co, Poďakovanie po prijímaní

2. Velkon. nedeľa, verše 4 a 7, (In)

2. Velkon. nedeľa, verše 4 a 8, (Co)

3. Velkon. nedeľa, (In a Of)

5. Velkon. nedeľa, (Co)

6. Velkon. nedeľa, verše 1 a 3, (In)

JKS 208 Víťaz Kristus zmŕtvých vstáva
Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In, Co

2. Velkon. nedeľa, verše 4-5, (Of)

JKS 209 Obet svoju veľkonočnú

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. V centre je Baránok a jeho obeta. Hodnotnejšia by bola bez veršov 4 a 5.

Liturgicky vhodný text: Sekvencia, In, Of, Co

Velkon. nedeľa, verše 1 a 2, (Of)

Velkon. nedeľa, (Co)

4. Velkon. nedeľa, verše 1-2, (In)

4. Velkon. nedeľa, (Of, Co)

Verš 6 - Celé veľkonočné obdobie - Co. V zmysle In Galilaea Iesum videbitis sicut dixit vobis, alleluia.

čo je obsah antifóny na Co omše „Missá I“ podľa GS.

JKS 210 Základ Cirkvi je na skale

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In V1-2., Of V 6-7, Podakovanie po prijímaní V 3,4,8. V 5 je dnes neaktuálny.

Po malej úprave veršov 2-4 a 8 mohla by sa vytvoriť nová samostatná omšová pieseň pre celé veľkonočné obdobie - In, Of, Co. V zmysle výzvy radostne spievať, chváliť Pána a dobrorečiť mu, čo je obsah antifón omše „Missá II“ podľa GS.

JKS 211 Žiaľ v radosť sa už premenil

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. V.3 - morálny aspekt „i my z hriechnosti povstaňme“.

Liturgicky vhodný text: In, Co, Podakovanie po prijímaní.

3. Velkon. nedeľa, (In, Of)

5. Velkon. nedeľa, (Co)

Celé veľkonočné obdobie - Of. V zmysle výzvy radostne chváliť Pána, čo je obsah antifóny na Of omše „Missá II“ podľa GS

JKS 212 Hľa, žiarou skvie sa Kristov hrob

Biblický základ

Teologicky hodnotný text. Výzva k poklone „Bohu sa všetci klaňajme“.

Liturgicky vhodný text: In, Co, Podakovanie po prijímaní.

O Panne Márii - omše o Panne Márii a votívne mariánske omše vo veľkonočnom období

JKS 339 Kráľovná nebeská

Liturgicky vhodný text: In, Of, v omšiach o P.Márii

JKS 385 Vesel' sa, nebies Kráľovná:

Liturgicky vhodný text: In, Of, v omšiach o P.Márii

NA NANEBOVSTÚPENIE PÁNA

JKS 213 Vstúpil Kristus Pán do neba

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In, Co,

7. Velkon. nedeľa, (In, Of, Co)

Nanebovstúpenie Pána (In, Of, Co)

JKS 214 Kristus Pán na nebo vstúpil

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In, Co

7. Velkon. nedeľa, (In, Of, Co)

Nanebovstúpenie Pána (In, Of, Co)

JKS 215 Pôvod blaha duševného

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In, Co, aj vyzývanie príchodu Ducha sv.

7. Velkon. nedeľa, (In, Of, Co)

Nanebovstúpenie Pána (In, Of, Co)

NA SVÄTÉHO DUCHA

JKS 216 Poprosme Ducha Svätého

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text

Zoslanie Ducha Svätého (In, Of, Co)

JKS 217 Duchu Svätý, príd z neba

Teologicky hodnotný text, inšpirovaný sekvenciou

Liturgicky vhodný text: In, Co, najmä na vyzývanie Ducha sv.

Zoslanie Ducha Svätého (In, Of, Co)

JKS 218 Duch Svätý sa dnes zjavuje

Biblický základ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In (V 1), Of (V5,6), Podakovanie po prijímaní (V2 a 7) V3 a 4 treba z nového LS vypustiť

Zoslanie Ducha Svätého, verš 1 (In)

Zoslanie Ducha Svätého, verše 5-6, (Of)

JKS 219 Leť, prosba naša, k výšinám

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In, Of, Co

Zoslanie Ducha Svätého (Co)

JKS 505 Duch Svätý náš Tešiteľ

Teologicky hodnotný text

Liturgicky vhodný text: In, Of, Co najmä v omši udeľovania sviatosti birmovania

(pokračovanie)

Medzispěvy v obnovené liturgii

Alelujový žalm a žalm in directum

Po predstavení graduála, resp. zóriového žalmu „a capite“ a „a latere“ v predchádzajúcich čís-
lach nášho časopisu prechádzame te-
raz k alelujovému žalmu a k žalmu in
directum. Alelujový žalm je následnou
starou formou spevu medzispěvov,
ktorá sa po Druhom vatikánskom kon-
cile vrátila späť do praxe. Už v samot-
ných žalmoch môžeme pozorovať zvo-
lania „Aleluja“, ktoré plnia úlohu
refrénu.¹ Vkladanie refrénu „aleluja“
po každom polverši alebo verši, spieva-
nom sólistom, bolo najčastejším spô-
sobom spievania žalmov v Starom záko-
ne a taktiež v prvých storočiach
kresťanstva.²

V štvrtom až šiestom storočí stáva sa
tento spôsob spievania všeobecným
zvykom, používaným v kresťanskej li-
turgii.³ Keďže forma resp. zóriového
žalmu zanikla v šiestom storočí, možno
pripustiť, že aj alelujový žalm upadol
do zabudnutia v tom istom čase. Vo
velkonočnom čase v potridentskej li-
turgii bol graduál nahradený slávnost-
ným spevom „aleluja“, ktorý sa opako-
val dvakrát. Nebol to už alelujový
žalm, ale zdvojená aklamácia. Ako me-
dzispěv sa tento alelujový žalm objavu-
je v omšovej liturgii, až v Graduale
Simplex v roku 1967. Vzhľadom na
jeho štruktúru sa stáva obmenou re-
sp. zóriového žalmu.⁴ Alelujové re-
sp. zórium naväzuje na aklamáciu
pred evanjeliom. Všeobecné normy
v Graduale Simplex hovoria, že ak sa
použije alelujový žalm, vynechá sa ak-
lamácia pred evanjeliom.⁵

Forma alelujového žalmu podaná
v Graduale Simplex je podobná forme,
akú má resp. zóriový žalm, teda s od-
povedou a latere. Vyskytujú sa však aj
také varianty, pri ktorých alelujové re-
sp. zórium nasleduje nielen po kaž-
dom verši, ale aj v jeho polovici.⁶ Ordo
lectionum missae však prijalo pre ale-
lujové resp. zórium formu a capite.

V slovenských liturgických spevní-
koch nachádzame obidve spomínané
formy. Formu a capite nachádzame v
žalmoch pre veľkonočné obdobie. Ako
resp. zórium tu namiesto predpísané-
ho resp. zória možno spievať aleluja.⁷
Takýmto príkladom je žalm 118 pred-
písaný na piatok vo veľkonočnej oktá-
ve⁸ zhudobnený v Spoločných žalmoch
k Lekcionáru II, ktoré napísal prof. Jo-
zef Šátek a Mons. Vincent Malý.

Príklad alelujového žalmu na sloven-
ský text:

ALELUJOVÝ ŽALM

Ž 118,1-2+4. 22-24. 25-27a

Všetci: R: Aleluja, aleluja, aleluja

Žalmista:

1. Oslavujte Pána, lebo je dobrý, *
lebo jeho milosrdenstvo trvá naveky.

2. Teraz nech hovorí Izrael, že Pán je
dobrý, *
že jeho milosrdenstvo trvá naveky.

3. Teraz nech hovoria všetci bohobojní: *
jeho milosrdenstvo trvá naveky.

Všetci: R: Aleluja, aleluja, aleluja

Žalmista:

4. Kameň, čo staviteľa zavrhl, *
stal sa kameňom uholným.

5. To sa stalo na pokyn Pána;
vec v našich očiach obdivuhodná.

6. Toto je deň, ktorý učinil Pán. *
plesajme a radujme sa z neho.

Všetci: R: Aleluja, aleluja, aleluja

Okrem nápevu 6. gregoriánskeho tó-
nusu možno na alelujový žalm ppožiť
aj nápev podľa francúzskeho Église qui
chante, vydanom v Paríži v roku 1976.
Pri tomto nápeve sólista začne spievať
hneď verš žalmu. Pri mediácii končí
prvá časť spevom aleluja, načo ľud od-
povedá aleluja. Potom sólista pokraču-
je druhou časťou verša a pri terminácii
znovu končí spev aleluja, ľud sa znovu
zapojí spevom aleluja.⁹

Pre túto formu spievania žalmu v
slovenských Lekcionároch nie je uve-
dený text a pre to si ho treba pripraviť
prevzatím textu z Neovulgáty alebo
z Liturgie hodín.¹⁰

V melódiách alelujových žalmov sú
štyri obmeny spomínanej formy:

– Aleluja sa zaspieva na začiatku ako
refrén a opakuje sa po každej
strofe (po dvoch, alebo po
viacerých veršoch) podobne ako
pri forme "a capite".

¹ Mizgalski, G.: Podręczna Encyklopedia Muzyki Kościelnej. Poznań 1959, s.15.

² Pikulik, J.: Śpiew i muzyka w historii liturgii. In: Ateneum Kapłańskie. Włocławek 1980, roč. 72, z. 427, s.189.

³ Gelineau, J.: Chant et musique dans le culte chrétien. Paris 1962, s.123.

⁴ Graduale Simplex in usum minorum ecclesiarum. Typis Polyglottis Vaticanis 1967, Praenotanda, č.10,16.

⁵ Graduale Simplex, cit. d., č.16. Taktiež, Všeobecné smernice Rímskeho misála. In: Rímsky misál. Typis Polyglottis Vaticanis 1981, č.38.

⁶ Pawlak, I.: Śpiewy międzyleckcyjne według „Graduale Simpex“. In: Msza Święta. 1969, roč. 1969, nr. 5, s.8.

⁷ Solmoši, J.: Cantus Catholici in Slovacia. In: Duchovný Pastier. Trnava 1989, roč. 70, č. 2, s.81-82.

⁸ Slovenská liturgická komisia: Lekcionár II: Čítania v omšiach na férie v Advente, vo Vianočnom období, v Pôstnom období a vo Veľkonočnom období. Dodatok - Čítania na sviatky svätých, spoločné čítania. Trnava 1979 a 1990, s.236.

- Aleluja sa spieva na začiatku žalmu i medzi veršami, ale len ako dopĺňajúca časť refrénu.
- Aleluja sa nespieva na začiatku žalmu, ale nasleduje po každom verši.
- Aleluja rozdeľuje a zakončuje verš.

Spev alelujového žalmu sa na Slovensku vyskytuje len veľmi zriedkavo. Slovenské žalmove spevníky, až na vyššie uvedené príklady¹¹ poväčšine neobsahujú takýto spôsob spievania žalmu.

V prípade slovenských žalmových spevníkov možno konštatovať, že v mnohých prípadoch, predovšetkým vo veľkonočnom období, je melódia na spev rezponzória vhodná aj na spev aleluja.

Sú však navrhnuté aj osobitné nápěvy na aleluja, slúžiace ako rezponzorium uverejnené v Spoločných žalmoch k Lekcionáru.

Žalm in directum

Súvislý spôsob spievania žalmu bez refrénu existoval už v Izraelskom národe. Mohol ho vykonávať sólista, kantor, či žalmista, tak ako na to poukazujú niektoré tituly k žalmom.¹² Spieval ho celý sám, alebo striedavo s druhým spevákom, so zborom, alebo s celým zhromaždením. Spievali ho na striedačky dva zbory, alebo ho spievali celý všetci naraz.

Od štvrtého storočia sa spev celého žalmu všetkými zúčastnenými na bohoslužbách nazýval „cantus directaneus“ alebo „in directum“.¹³

V neskoršej liturgii sa antifonálny spôsob spievania žalmov stal charakteristickým pre procesiové spevy, kým spev „in directum“ sa požíval pri medzispěvoch, napríklad pri speve trak-¹⁴

Spev in directum je staršou formou graduálu, spievaného bez refrénu,¹⁵ ale pravdepodobne od siedmeho storočia, alebo ešte aj skôr, to nebol už spev nasledujúci bezprostredne po prvom čítaní.¹⁶ Pokoncilová reforma liturgie vrátila túto formu žalmoveho prednesu do Bohoslužby slova. V prvom vydaní Ordo Lectionum Missae z roku 1969 aj vydania Lekcionára síce nespomínajú túto formu spevu žalmov, ale druhé vydanie Ordo Lectionum Missae z roku 1981 (s.20) dopĺňa túto možnosť zvanú „forma directa“. Uvedená je tu ako jeden z dvoch možných spôsobov spievania žalmov. Celý žalm súvisle môže spievať sólista, zbor, alebo aj celé zhromaždenie Božieho ľudu.

Táto forma spievania žalmov na Slovensku je známa, vyskytuje sa však len zriedkavo. Napríklad pri mariánskych svätých omšiach, môžu všetci spolu spievať celý chválospev „Velebí moja duša Pána“¹⁷ bez refrénu.

Universa - Laus - Dokument 80

o hudbe pri bohoslužbe

7. Úloha hudby v bohoslužbe

7.1 Hudba plní v bohoslužbe, práve tak ako v každodennom živote, určité antropologické - individuálne a sociálne - funkcie. Môže byť na jednej strane výrazom citu, spolupatričnosti, slávnosti, sviatku atď., na druhej strane

môže mať terapeutické, didaktické, hravé funkcie.

Ako časť kresťanskej bohoslužby má však hudba zvláštnu úlohu a špecifické úlohy.

7.2 Tieto liturgické funkcie hudby možno posudzovať z dvoch hľadísk: za prvé, pokiaľ sa zameriavajú na urči-

tý, zistiteľný účel, za druhé, pokiaľ stále presahujú bezprostredný účel.

7.3 Oboznámenie sa s aspektom zameraným na určitý účel je nevyhnutný pre všetkých, ktorí majú zvláštnu zodpovednosť za bohoslužbu: pre textárov a komponistov, pre tých, čo muziku pre bohoslužbu vyberajú a bohoslužbu pripravujú a pre účinkujúcich.

⁹ Lexmann, J. a kolektív: Liturgický spevník I.: Základné pojmy liturgickej hudby, Základné omšové spevy. Typis Polyglottis Vaticanis 1990, s.179.

¹⁰ Franzen, P., Akimjak, A., Adamko, R.: Liturgický spevník II/c: Medzispěvy na pôstne a veľkonočné obdobie. Bratislava: Slovenská liturgická komisia, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Sp. Kapitula - Sp. Podhradie 1996, s.1.

¹¹ Šátek, J., Malý, V.: Spoločné žalmy k Lekcionáru II. Bratislava 1979 a 1990, s. 585-586; Takže Franzen, P., Akimjak, A., Adamko, R.: Liturgický spevník II/c: Medzispěvy na pôstne a veľkonočné obdobie. Bratislava: Slovenská liturgická komisia, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Sp. Kapitula - Sp. Podhradie 1996, s.44.

¹² Borowski, W.: Psalmi, Komentarz biblijnoascetyczny. Kraków 1983, Wprowadzenie, s.6-7.

¹³ Nadolski, B.: Liturgika: T.1. Poznań 1989, s.103.

¹⁴ Mizgalski, G.: cit.d., s. 506.

¹⁵ Wierusz-Kowalski, J.: Liturgika. Warszawa 1956, s. 326.

¹⁶ Mizgalski, G.:cit. d., s. 506.

¹⁷ Olos, Š.: Poznámky k žalmovým nápěvom. Ružomberok 1983, samizdat, s. 2.

Je základom úspechu každej slávnosti. Tak ako je vhodná a nevhodná hudba do tanca, na uvoľnenie, pre spoločné spievanie, na zotavenie, tak je aj vhodná a nevhodná hudba pre existujúce funkcie slova (zvestovanie, meditácia, žalmy, chválospev, aklamácia atď.) a na objasnenie liturgických aktov (napr. otvorenie, procesia, prosby). Každšej funkcii zodpovedajú rôzne druhy hudby, rôzne formy a spôsoby vyjadrenia, ktoré treba tak vypracovať, vyvolať a realizovať, aby boli elementy liturgického konania podľa možnosti jasné a účinné.

7.4 Posudzované z druhého hľadiska, hudba ako znamenie prekonáva seba samu. Čo znamená pre jednotlivca a akú reakciu vzbudzuje, nedá sa ani plánovať ani predvídať. Na úrovni viery je pre veriacich „sviatosťou“ a „tajomstvom“ slávanej skutočnosti.

7.5 Oba aspekty liturgických funkcií sa nedajú od seba oddeliť. Hudba v bohoslužbe sa nemôže sama v sebe uplatniť - ako čistá hra, ako estetický pôžitok, ako samoučelná.

Ale nemožno tiež uznať jej existenciu len za didaktickým, sociálnym účelom, ako prostriedok na uvoľnenie, a tiež nie ako doprovod nejakého rítu alebo jeho vykonanie. Hudba počas bohoslužby sa zameriava konečne vždy na celého človeka a jeho slobodné a darované stretnutie s Bohom Ježišom Kristom v spoločenstve veriacich.

8. Výber hudby pre bohoslužbu

8.1 Liturgia je predovšetkým konanie a vykonanie. Tak je aj hudba kresťanskej bohoslužby predovšetkým spoločné muzicírovanie, lebo každý liturgický akt jednorázové dianie, a každá jednotlivá liturgická slávnosť je jedinečná udalosť.

8.2 Ale liturgia je od prírody tiež opakovanie, pamäť, zvyk. Tak aj hudba bohoslužby sa nemôže obyčajne zrieknuť opätovného použitia hudobných skladieb. Takýmto spôsobom sa vyvinul repertoár hudby kresťanskej bohoslužby.

8.3 Sú rôzne dôvody pre použitie tohto repertoáru v bohoslužbe. Najprv jeden celkom praktický dôvod: Aby bol napríklad striedavý spev medzi kňazom a obcou možný, alebo aby mohla obec spievať pieseň, refrén, Sanktus, musia byť na to známe meló-

die a texty. K tomu prichodia ďalšie dôvody: Sú hudobné skladby, v ktorých text a liturgické gesto našli jedinečné vyjadrenie, a je hudba ktorá sa pre obec bezprostredne spája s určitým textom alebo liturgickým výkonom: Očakáva sa, že k určitému rítu alebo k určitej príležitosti zaznie určitá hudba, že sa bude spievať táto pieseň a niká iná. Citové a intelektuálne asociácie jednotlivca alebo skupiny môžu v súvislosti s určitou hudbou obohacovať bohoslužbu.

8.4 Vedľa hudobných skladieb a vedľa repertoáru sú v liturgii formy muzicírovania, ktoré sa nedajú vlastne ustáliť. Sólový prednes napríklad žalmu alebo prefácie, aj keď je pri tom vopred daný recitačný tón alebo je základom model prednesu, necháva slobodu, ktorá prospeje prednesu textu. Ale aj v spoločnom speve sú napríklad formy spontánnej viachlasovosti, ktoré sa spravidla nesprostredkujú písomne, ale ako formy muzicírovania. Od organistu sa až dodnes skoro ako samozrejmosť očakáva pohotovosť improvizácie.

8.5 Také formy muzicírovania podľa modelov a pravidiel a viazanej improvizácie vyhovujú dvojitému aspektu bohoslužobného konania ako niečo opakované a stále nové. Zatiaľ čo nadväzujú na to, čo je ľuďom známe a s čím sú oboznámení, uľahčujú porozumenie a vykonanie rítu, ich improvizovaný charakter objasňuje, čo je pri každej bohoslužbe jednorázové a čo je udalosťou. Zabraňujú konečne ustrnutiu v repertoári bez toho, že by účinkujúci vždy zase miatli nadbytkom nových úloh.

8.6 Pri hudobnom plánovaní bohoslužby by sa mala z jednej strany voliť dobre známa hudba, s ktorou sú účastníci v spievaní a počúvaní všetci oboznámení a preto sa im bezprostredne spája s bohoslužbou rešpektíve s určitými elementami bohoslužby, s istými príležitosťami a sviatkami. Z druhej strany by sa mala použiť na vhodných miestach menej obvyklá, zvláštna hudba, ktorá potom o to silnejšie vynikne a vzbudí väčšiu pozornosť. Práve túto hudbu treba vybrať a predviesť so zvláštnou starostlivosťou.

9. Kvalita a hodnota hudby počas bohoslužby

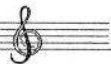
9.1 V cirkevnej histórii jak cirkevné authority tak i veriaci vždy veľa očakávali od bohoslužobných a najmä hudobných foriem. Z jednej strany sa očakáva, aby bola hudba bohoslužby dôstojná, pekná, slušná, vkusná a umelecká. Z druhej strany ide o „svätosť“ liturgického konania, cirkevná hudba má byť pobožná, má byť sakrálna.

9.2 Keď sa od liturgických foriem vyžaduje „krása“ a „svätosť“, ide pritom spravidla menej o estetické alebo morálne normy, ktoré sú vždy relatívne, ako skôr o „hodnoty“, o ktoré sa táto alebo oná skupina pri bohoslužbe snaží, a o „nehodnoty“, ktoré sa považujú za nezlučiteľné s liturgiou. Keď chceme skúmať, čo sa považuje za formu prejavu týchto hodnôt a „nehodnôt“, narážame na teologické a nábožensko-psychologické otázky, ale aj na problémy sociálnej psychológie a spoločenského hodnotenia umenia a náboženstva.

9.3 O účinku hudby na poslucháčov si bude môcť cirkevný hudobník prieskumom, vyzvedaním a dopytmi tiež len približnú predstavu zadovážiť. Ale keď chce stáť v službe svojej bohoslužobnej obce, nesmie tieto účinky ani ignorovať, ani mu nesmú byť ľahostajné. Cirkevný hudobník by mal dbať na to, ktorá hudba platí v jeho obci napríklad ako archaická alebo moderná alebo ktorá vyšla z módy, čo sa považuje za ľudové alebo elitné alebo obyčajné, čo je známe alebo ezoterické, čo hudobníci, milovníci hudby a čo spolusláviaci vôbec považujú za dobré alebo zlé, sentimentálne alebo málo citové, pobožné alebo odvracajúce pozornosť. Mal by pozorovať reakciu obce a aj rôznych skupín na hudbu a uvážiť, jak ďaleko sa echo vzťahuje na hudobnú skladbu alebo na jej predvedenie.

9.4 Dbať na účinok hudby v bohoslužbe neznamená, riadiť sa len vkusom obce. Skôr ide o to ohraničiť najskôr dané predpoklady a možnosti bohoslužobnej slávnosti a odhadnúť (ohodnotiť), jaké hudobné príspevky a výrazové formy sa majú do bohoslužby vnášať. Spolu s inými, čo sú za slávnosť bohoslužby zvlášť zodpovední, a ako člen obce by mal hudobník voliť hudbu, ktorá sa najlepšie hodí na slávnosť bohoslužby v duchu a v pravde.

9.5 Nech má hudba v bohoslužbe hocijakú funkciu a nech sa vždy volí hocijaký kus alebo forma hudobného

prednesu: dojem hudby závisí vždy od toho, ako sa zhromaždenej obci podáva. Tento dojem nezávisí len od hudby samej, ale najmä od jej predvedenia a jeho druhu a spôsobu, od atmosféry bohoslužby, od akustiky miestnosti a konečne od celej slávnosti.

10. Znamenie nového človeka

10.1 Požiadavky na hudbu kresťanskej bohoslužby sa orientujú na svoj cieľ, predstaviť a uskutočniť zmŕtvychvstaním Ježiša Krista obnoveného človeka. Hudbu treba posudzovať nielen podľa toho, ako vzbudí činnú účasť, ani podľa jej estetickej alebo kultúrnej hodnoty, jej vekom nadobudnutej cti-

hodnosti alebo populárnosti, ale podľa toho, či dá veriacim hlas, aby volali Kyrie eleison utláčaných, aby spievali Aleluja spasených, aby udržovali v bdelosti maranatha čakajúcich v nádeji na prichádzajúce kráľovstvo.

10.2 Všetka človekom vytvorená hudba, pokiaľ nie je len sebaпредставe-ním alebo verný obraz seba samej, ale ho otvára pre prísľub evanjelia, môže slúžiť kresťanskej bohoslužbe.

10.3 Niektoré kultúry začali už od stáročí v nesčíselných formách spievať „novú pieseň“, o ktorej hovoria žalmy a Zjavenie Jána. Iné národy a kontinenty sú povolané, aby aj svoje umenie postavili do služby toho chválospevu. Mnoho hlasov chýba ešte v chóru

144.000 vyvolených. Sú ešte vždy ľudia, ktorí nemajú nijaký hlas pre spev novej piesne: nielen tam, kde nebolo evanjelium ešte zvestované, ale aj tam, kde ešte nevniklo do človeka a do jeho kultúry, aj tam, kde bolo síce od dávna zvestované, ale musí znova inšpirovať premieňajúci sa svet, aby nastal všetko obsahujúce chválospev „universa laus“.

*Text tohto dokumentu pripravilo medzinárodné združenie UNIVERSA LAUS - odborníkov pre výskum kresťanskej duchovnej hudby - vo francúzskom, talianskom, španielskom, anglickom a nemeckom jazyku. Náš text je pripravený z nemeckého originálu uverejneného in: Bibel und Liturgie. Klosterneuburg (bei Wien): volksliturgisches Apostolat, 1980, roč. 54, č. 4, s. 219-230).

Liturgický spevník pre tretie tisícročie – ukážky textov vhodných na zhudobnenie

Na stránkach časopisu Adoramus Te sa pravidelne stretávame s textami, ktoré formujú naše liturgické a estetické vnímanie bohoslužby v duchu Druhého vatikánskeho koncilu. Mnoho odborných článkov a najmä cyklus príspevkov Problematika slovenského liturgického spevníka od Mons. Antona Konečného v predchádzajúcich ročníkoch Adoramus Te smeruje k predpríprave nového Liturgického spevníka a priamemu pochopeniu liturgickej obnovy. Veríme, že tento časopis bude naďalej plniť funkciu hlavného média pre tvorbu nového LS a čitateľa budú pravidelne informovaní o priebehu tvorby.

V č.2/2000 roč. III bola uverejnená výzva kresťanským umelcom, rovnako aj v Katolíckych novinách viaceré výzvy Hudobnej sekcie Slovenskej liturgickej komisie ku kresťanským odborníkom ako pozvánky ku spolupráci na tvorbe nového LS. Katolícke noviny pravidelne zverejňujú liturgické texty každej

nedele, aj s vysvetlením spirituality. Viacero literárnych poetov a hudobných komponistov zareagovalo pozitívne na výzvy a prispelo do súťaže o najlepšie omšové spevy.

Odporúčaných foriem na komponovanie nových textov pre chrámovú pieseň bolo viacero:

1. vytvorenie nového textu vhodného na zhudobnenie na *úvodný spev - Introitus (IN)* vo svätej omši;
2. vytvorenie nového textu vhodného na zhudobnenie na *spev na prípravu obetných darov - Offertorium (OF)* vo svätej omši;
3. vytvorenie nového textu vhodného na zhudobnenie na *spev na prijímanie - Communio (COM)* a ďakovný chválospev po prijímaní vo svätej omši;
4. vytvorenie nového básnického textu na motívy predpísaných *antifón* podľa Rímskeho misála alebo *Graduale Romanum* vo forme subjek-

tívnej výpovede veriaceho človeka voči Bohu;

Texty poetov, ktoré sú vhodné na zhudobnenie, zodpovedajú tematickému vyladeniu s liturgiou slova (sú tematicky adaptované na obsah liturgických čítaní, ktoré zaznejú v jednotlivých nedeliach liturgického roku).

Sú to zväčša krátke literárne útvary, často jedno- až dvojvetné. V kresťanskej tradícii sa stretávame veľmi často s kratšími, avšak obsahovo výstižnými formulami, ktoré sú spievané. Liturgická hudba má skúsenosti s krátkymi textami v básnickej próze, často sú to myšlienky prevzaté zo Svätého Písma. I najnovšie trendy duchovných spevov využívajú krátke texty, ktorých prednes sa prípadne v príslušnej hudobnej forme opakuje. Krátkosť, ale pri tom hĺbka výpovede, koncentruje vnímanie speváka - modliaceho sa človeka. Takýto spev, vlastne modlitba, ktorá je doprevádzaná hudbou organu alebo iného vhodného nástroja, vovádza ve-

riaceho človeka do kontemplatívneho rozmeru liturgie.

Tieto texty Vám chceme, milí čitateľa a prispievatelia, ponúknuť ako inšpirujúcu informáciu o tom, ako sa pri tvorbe LS priebežne pracuje. Zároveň sú tieto texty ponukou na zhudobnenie pre komponistov. V tomto prvom kole neuvádzame mená autorov, pretože cieľom je nechať sa inšpirovať obsahom, nie osobou. Prosíme čitateľov, aby sa aj osobne vyjadrili k textom a prípadné kritické pripomienky zaslali na nižšie uvedenú adresu. Poeti sú ochotní konzultovať hudobnú formu a textové presuny so skladateľom, ktorý sa rozhodne zhudobní ich texty. (Kontakt poskytnú redakcia prípravy LS.)

Ústav hudobnej vedy SAV
Redakcia LS
Dúbravská cesta 9
841 05 Bratislava
e-mail: hudvzele@savba.sk

Ku každému textu pripisujeme liturgické a časové určenie, aby bolo možné posúdiť tematickú adaptáciu.

ADVENTNÉ OBDOBIE

*Prvá adventná nedela rok A, B, C;
IN - úvodný spev omše:*

Príď, Kriste, príď
nás vykúpiť. Už dávno bdie
tvoj ľud a vie -
hlas v púšti znel:
si Spasiteľ.

Ty, bez viny,
Boh jediný,
Syn človeka,
sním zlo a kal
nám zo srdca, nech
z nich nečpie hriech.

Príď, Kriste, príď
a svetlo, svit,
do duše vlej,
dobrej i zlej.
Príď viny zmyť,
príď, Kriste, príď!

*Prvá adventná nedela rok A, B, C;
prepis antifóny CO:*

Pán požehná a otvorí:
Zem vydá svoje plody.

*Druhá adventná nedela rok A, B, C;
prepis antifóny IN:*

Moje srdce, Pane, túži po radosti.
Čakám ťa v nádeji, že spoznám Tvoj
hlas.

Raduje sa moje srdce,
spoznávam Tvoj hlas.
Kráčaš vo velebe, kráse,
k spásu voláš nás.

*Druhá adventná nedela rok A, B, C;
prepis antifóny OF:*

Oživ nás, Milosrdný, svojou prítomnosťou;
a naše vnútro sa roztancuje
radosťou.

Ukáž nám, Pane, svoje milosrdenstvo
a daj nám svoju spásu. Dopraj
nám života s Tebou, aby sme sa mohli
v Tebe radovať.

*Druhá adventná nedela rok A, B, C;
prepis antifóny COM:*

Ty, ktorý obraciaš pohľady našich
srdca na Boha, vystavaj si vo mne nový
Jeruzalem.

Postav zo mňa Tvoj chrám, Pane,
kde môj pohľad bude neustále prijímaním
radosti zo spásy.

Vystúp na vrch, mesto, a hľad:
radosť prichádza od Boha.

*Druhá adventná nedela rok A, B, C;
spev na IN, OF, COM:*

Refr.: Prichádzaš ku mne, Nepoznaný.
Už si raz prišiel včas.
A opäť prídeš raz.
Ty sám, pre mňa daný...
Zas a zas.

IN: Otváram. Zostaň v nás.

Refr.

OF: Pozrieš, či semä vzišlo v klas.

Refr.

COM: Som tu, môj Darca pravých
krás.

Refr.

Vzpriam moju cestu, kým je čas.

Refr.

Ďakujem Ti za lásky jas.

Refr.

S Tebou, v Tebe, pre Teba.
Viac!

Refr.

*Tretia adventná nedela rok A, B, C;
spev na IN:*

On je Baránkom, čo má prísť.
Ja som len hlasom na púšti.

*Tretia adventná nedela rok A, B, C;
prepis antifóny COM:*

Vzchop sa a duchom neklesaj.
Príde Boh spásu priniesť nám.

*Tretia adventná nedela rok A, B, C;
spev na IN (podľa A. Meňa):*

Kráľovstvo príde,
ale už aj prišlo.
Kráľovstvo božie
sa vás už dotklo.
Súd nad svetom bude,
ale už aj začal.
Cestu!
Noc.
Svetlo -

*Tretia adventná nedela rok A, B, C;
spev na OF:*

Končí sa temná noc,
hviezdny svit ticho vädne,
Duch, svätá božia moc,
napojí ľudstvo smädné.

Na deň sa brieždi už,
a nové svetlo prúdi,
a jedno Dieťa, muž,
nasýti hladných ľudí.

Chlebom a vínom sa
pre všetkých núdznych stane,
ľud s vďakou zaplesá,
príď k nám čím skôr, ó, Pane!

*Štvrtá adventná nedela rok C; alebo
Zvestovanie Pána; alebo druhá nedela
cez rok A, B;
spev na OF, IN:*

OF: Nechceš obeť, ani dar -
a sám sa kladieš na oltár.

Nechceš obeť, ani dar -
svoju krv, telo si mi dal.

nechceš obeť, ani dar -
prichádzam. Hľadať tvoju tvár.

IN: Ty si ma obdaroval telom:
aj v bóli mi zostaň cieľom.
Tvoj hlas mi otvoril uši, sluch.
Nech telu - duši vládne duch.

*Štvrtá adventná nedela rok A, B, C;
prepis antifóny COM:*

Jeho meno je Emanuel:
to značí, že Pán s nami je.

VIANOČNÉ OBDOBIE

Narodenie Pána; spev na COM:

Teba, Pane, vo Vianociach
v Božom dieťati smiem objat.

*Na sviatok sv. Jána, apoštola a evanje-
listu;
spev na IN, OF, COM:*

IN: Uprostred božieho ľudu
Pán mu dal prehovoríť,

zjavil mu veci, čo budú,
tajomstvu dal sa koríť.

A naplnil ho i Duchom
múdrosti, rozumu, síl,
zaodel skvelosti rúchom,
do slávy povystrojil.

/:Dobre je velebiť Pána,
a spievať jeho menu.:/

OF: Zakvitne ako tá palma
pred zrakmi spravodlivý,
nastalo reč jeho žiarna
zostane plodom živým.

Vyrastie ako ten céder,
sťa céder z Libanonu,
ešte aj v starobe bude
vydávať sviežu vôňu.

/: Dobre je velebiť Pána,
a spievať jeho menu.:/

COM:Nemá vraj učeník zomrieť,
šíri sa medzi bratmi.
Ježiš však povedal o mne:
zostať mám, kým sa vráti.

Pánovo milosrdenstvo
naveky velebiť chcem,
potomstvu Pánovu vernosť
ústami ohlasujem.

/: Dobre je velebiť Pána,
a spievať jeho menu.:/

*Nedela v oktáve narodenia Pána; Svätej
Rodiny Ježiša, Márie a Jozefa;
spev na IN, OF, COM:*

IN: Pán je Boh, otec a ochranca
vo svojom prýbtku svätom,
tvár svoju k bezmocným obracia,
k tým, čo sú nedbaní svetom.

Pán je Boh, pamätá na vernosť,
pamätá na Izraela,
sám dáva silu a statočnosť
svojim, čo k svätosti cieľia.

Refr.: Povstáva vznešene Boh a, hľa,
zloprajní pred ním sa tratia,
spred jeho tváre sa ponáhľa
ten, čo sa k odporcom ráta.

OF: V tebe mám istotu, Pane môj,
hovorím: Boh si môj verný,
tebe sa zverujem pre pokoj,
na čele vrásky mi zjemni.

Syn môj, ó, čo si nám urobil?
Otec i ja sme sa báli,
v bóli ňa hľadali z celých síl,
obavu o teba mali.

Refr.: Povstáva vznešene Boh a, hľa,
zloprajní pred ním sa tratia,
spred jeho tváre sa ponáhľa
ten, čo sa k odporcom ráta.

COM:Ja sa vás tak isto opýtam,
keď ste ma hľadali predsa:
Nevedeli ste, že mám byť tam,
kde ide o môjho Otca?

Blažený každý, čo bojí sa
vo svojej pokore Pána,
po jeho cestách i chodí sám,
jemu sa korí a klania.

Refr.: Povstáva vznešene Boh a, hľa,
zloprajní pred ním sa tratia,
spred jeho tváre sa ponáhľa
ten, čo sa k odporcom ráta.

PÔSTNE OBDOBIE

*Všeobecná adaptácia pre pôstne nedele
roku A, B, C;
spev na IN, OF, COM:*

Refr.: Ten, ktorý vie zomrieť pre
všetko,

nájde život vo všetkom.

IN: Vykupuješ hriech Adamov
Pokorou, pôstom, modlitbou.

OF: Zrno obeť, večný chlieb,
V Tebe nebude nikdy smäd.

COM:Ty nepohrďaš hriešnikom,
S nami zdieľaš jediný stôl.

*Popolcová streda roku A, B, C; alebo
všeobecná adaptácia pre pôstne nedele
roku A, B, C;
spev na IN, OF, COM:*

IN: Keď hriech sa vkradne do srdca,
z duše sa pokoj stratí,
keď ľudská láska mäťuca
bolesť nám prinavrátí -

Refr.: Ježiša hľadaj! Jeho pros!
Len On je Láska sama.
Len On je Milosť nad Milosť;
len On ten pokoj dá nám.

OF: Len On zas dá nám silu žiť
a z prachu znovu vstávať -
Pane môj chcem sa priblížiť...
v náručí Tvojom zotrvať -

COM: Po láske túžim nesmiernej,
nie ľudskej, ale Tvojej.
Vysloboď z túžby nechcenej
dušu aj srdce moje!

VELKONOČNÉ TROJDNIE

*Veľký piatok; alebo všeobecná adaptá-
cia na pôstne nedele;
spev na COM:*

Utíš mi bolesť v srdci, Bože!
...aj všetky smútky márne -
Zlo nikdy dobro nepremôže!
Ty si to slúbil, Pane!

Úbohosť moju prijmi teda,
som iba človek biedny.
Ukáž mi kúsok Tvojho neba!
V tejto tme, prosím, svieť mi!

VELKONOČNÉ OBDOBIE

*Piata veľkonočná nedela roku A; alebo
šestnásta nedela cez rok A; alebo jede-
násta nedela cez rok B; alebo dvadsať-
prvá ned. cez rok C;
spev na COM:*

Len Ty si moja útecha!
Len Ty si moje šťastie!
Len Ty si vo mne živý strom,
čo mohutnie a rastie -

Len v Tebe môžem seba nájsť!
Ty nežná Láska moja!
Pomôž mi úzkou cestou ísť -
...a nezutekať z boja!

*Nanebovstúpenie Pána rok A, B, C;
spev na IN alebo COM:*

Pre Teba som tu teraz!
Ty si tu pre mňa stále!
...nežný a milujúci
vo svojej večnej sláve -

Som šťastná, že si so mnou!
Dovoľ mi zostať, Milý!
Ach, ako miluješ ma!
... v tejto aj v každej chvíli!

OBDOBIE «CEZ ROK»

*Dvadsať piata nedela rok B; alebo
dvadsať siedma nedela rok B;
spev na IN, OF, COM:*

Lexman

Refr.: Nechajte deti ku mne prísť.
Kráľovstvo nebeské je ich.

/:Pre nich je nebo, pre nich zem:
ich aj bez kríža objímam.:/

IN: Nechajte deti ku mne prísť.
Aj ja som býval jedným z nich.

Refr.:

OF: Nechajte deti ku mne prísť.
Neboli ste vždy dospelí.
Refr.:

COM: Nechajte deti ku mne prísť.
Skúste byť znova maličkí.

*Dvanásť nedela cez rok B;
spev na COM:*

Ty na poduške spíš -
Ja sa zas v lodke bojím...
Ty vždy to pochopíš!
Si milosrdný k svojim:

utíšiš ľudský strach,
pohrozíš búrke, moru -
Chrániš ma vo vlnách!
Liečiš mi dušu chorú -

SLÁVNOSTI PÁNA V OBDOBÍ «CEZ ROK»

*Slávnosť Najsvätejšej Trojice;
spev na IN:*

Od Teba k Tebe, Pane -
Nech nikdy neustanem
na ceste k Láske!

Od Teba k Tebe, Pane -
Nech nikdy v sebaklame
nestratím Všetko!

*Slávnosť Najsvätejšieho Kristovho tela a
kvi; alebo sviatok Povýšenia svätého
kríža;*

ďakovný chválospev po prijímaní:

Ďakujem za dar viery!

Ďakujem za Teba!
Nech navždy moje pery
chvália Ťa, vebelia!

*Slávnosť Najsvätejšieho srdca Ježišovho;
alebo Prvé piatky v mesiaci;
spev na COM:*

Ľudskú lásku som nenašla.
Len Tvojou chcem byť, Bože!
V náruči Tvojej zotrvať -

Čo ľudské srdce zmôže?

Každú chvíľu je horúce,
potom zas chladne zrazu -
Kolkto lásky je schopné dať?
Nedovoľ vládnúť mrazu!

Ty v svojom Srdci schovaj ma
a v mojom Ty buď stále!
Vyzbroj ma láskou, prosím Ťa,
Ty Srdce dokonale!

Liturgický spevník – knižka pre ľud – úprava a usporiadanie

Súčasne s obsahovou prípravou nového spevníka sa starostlivo zvažujú aj otázky jeho knižnej úpravy a vnútorného usporiadania. Predmetom úvah je napríklad číslovanie a označovanie spevov, formát, papier, väzba, technológia tlače a pod. Cieľom je maximálna prehľadnosť, aby používateľ nemusel v spevníku počas liturgie veľa listovať. Úvahy o výslednej

podobe knižky si vyžaduje najmä jeho notografické spracovanie, lebo úpravu nôt už nemožno (na rozdiel od slovného textu) dodatočne meniť.¹⁸ Ponúkame čitateľom časopisu ADORAMUS TE ukážku návrhov na usporiadanie spevníka.

Formát a úprava

Formát knižného bloku B6, po orezaní 120 x 170 mm, šírka „zrkadla“ = dĺžka kresby nôt 100 mm. Písmo Times New Roman, liturgické texty pod notami 10 b, vysvetľujúce texty, komentáre a pod. 8,5 b, násobky 0,9, kurzíva. Hlavička s nadpisom celku (napr. liturgického obdobia) aj všetky nadpisy kurzí-

¹⁸ * Redakčným a technickým otázkam liturgických spevníkov je venovaná jedna celá stať v publikácii Liturgický spevník pre tretie tisícročie, ktorú vydal Ústav hudobnej vedy SAV v auguste 2000.

vou. Normálne písmo zostane rezervované len pre liturgické texty či texty spevov.

Číslovanie spevov

Od 001 do 999. Po určitých úvahách sa odmietla myšlienka subindexov – číslovanie za desatinnou čiarkou (ako je to v poľskom SPIEWNIKU LITURGICZNOM alebo nemeckom GOTTESLOB). Pripravuje sa „nový typ omšovej piesne“ (podľa vzoru moravsko-českého Kancionála) so slohami na úvodný spev, spev na prípravu obetných darov, na prijímanie, pričom celá pieseň bude mať len jedno číslo a jednotlivé slohy budú mať svoje nadpisy omšových častí (podobne ako je to aj v doterajšom JKS). Krátke spevy zaradené do priebehu liturgie nebudú mať vôbec nijaké čísla (napríklad rezponzá k žalmom v medzispievoch budú v spevníku uvedené aj s notami podľa liturgických období, avšak nepočíta sa s tým, že by ich organisti oznamovali pomocou čísel na svetelnej tabuli). V spevníku sa podľa potreby použijú subindexy a, b, c... ako súčasť nadpisov, ale tak, aby nebolo potrebné ich uvádzať na svetelných tabuliach.

Adventné obdobie ako model usporiadania aj pre ostatné časti spevníka

Každá adventná nedela bude mať jednu stranu vysvetľujúceho textu a na ďalšej jednej strane budú priblížené aj férie od 17. do 24. decembra. To bude teda v advente päť strán. Predpísané texty antifón na úvodný spev, spev na prípravu obetných darov a na prijímanie tu budú uvedené pod názvami *Myšlienka úvodného spevu* atď., pretože „antifóna“ je to, čo sa spieva, nie predpísaný text na čítanie. Ku každej takej Myš-

lienke úvodného spevu atď. budú uvedené čísla tzv. *vhodných spevov*. Zväčša bude viac možností v zmysle predpisu v konštitúcii **Sacrosanctum Concilium**, že Cirkev si neželá *uniformitu*. Ponajprv tu bude zhudobnená tá predpísaná antifóna alebo zhudobnený prebásnený text tej antifóny, potom príslušná tzv. *omšová pieseň* na tú nedelu, prípadne ešte nejaká iná pieseň.

Až potom, od 6. strany v rámci časti

ne, predstavujúce akúsi adventnú „všeobecnú adaptáciu“ rozširujúcu repertoár adventných piesní v spevníku. Širší alternatívny výber spoločných piesní si vyžaduje najmä slávenie omše so spevom vo všedných dňoch.

Výhody tohto usporiadania:

Všetky adventné spevy budú pospolu, to je v spevníkoch a zbierkach chrámového spevu výhodou.

Strany s vysvetľujúcimi textami – pre každú nedelu jedna – splňajú nielen úlohu komentárov a liturgickej výchovy, ale sú aj smernicami, čo sa má správne spievať (tak, ako dodnes tabuľky výberu piesní JKS v direktóriu, ale na vyššej úrovni liturgického „vyladenia omše“). Kantor si nedovolí túto smernicu bezdôvodne ignorovať, lebo by si to každý používateľ spevníka všimol.

Toto riešenie umožňuje viaceré možnosti spevu na predpísané texty, alebo aspoň na texty tematickej adaptácie. Pritom používateľ ich bude mať pospolu, stačí mu takmer len jedna záložka v knihe. V komunite, kde sa bude preferovať spev antifón, bude ich mať používateľ pre danú nedelu všetky pospolu. Ak sa kantor rozhodne pre omšovú pieseň, používateľ bude mať text všetkých slôh pre danú nedelu pospolu.

Toto riešenie umožňuje zároveň aj určitú voľnosť. Nepredpokladá sa, že budú zhudobnené a že sa budú spievať všetky antifóny podľa vzoru GRADUALE

ROMANUM. Aj keď základom pre výber a usporiadanie spevov sú predpísané texty a požiadavka tematického vyladenia omše, celok predsa len bude predstavovať „zbierku“ adventných spevov, z ktorej možno pomerne voľne „čerpať“ podľa voľby kantora pri konkrétnej liturgickej príležitosti.

Redakcia prípravy Liturgického spevníka

Adventné obdobie	XX
PRVÁ ADVENTNÁ NEDELA	
<i>Pánove príchody - ten predpovedaný i vyplnený pred vyše dvetisíc rokov; ten dnešný i ten posledný v sláve zaväzujú nás pripraviť sa a pozorne ho očakávať.</i>	
Myšlienka úvodného spevu	
K tebe, Pane, dvíham svoju dušu, Tebe dôverujem, Bože môj. Nech nie som zahanbený a nech moji nepriatelia nezvíťazia nado mnou. Veď nikto, čo dúfa v teba, nebude zahanbený. (Ž 24,1-3)	
<i>Dvíhať dušu k Bohu a dať sa poučať o Pánových cestách je prípravou na Pánov príchod.</i>	
Vhodné spevy: 001a alebo 001b K tebe, Pane, dvíham svoju dušu 000 Bože, ku tebe, sloha na úvod prípadne v roku C 000 V temnosti otcovia	
Myšlienkové okruhy bohoslužby slova	
<i>Spoločnou myšlienkou bohoslužby slova je široká téma Pánovho príchodu. Jej súčasťou je odveká túžba po príchode historickom až po príchod druhý a slávny, ktorý predpovedal sám Kristus - očakávaný Mesiáš.</i>	
<i>Responzá k žalmu po prvom čítaní sú na strane XX.</i>	
Myšlienka spevu na prípravu obetných darov	
K tebe, Pane, dvíham svoju dušu, tebe dôverujem, Bože môj: Nech nie som zahanbený a nech moji nepriatelia nejasajú nado mnou. Veď nik, čo dúfa v teba, nebude zahanbený. (Ž 24,1-3)	
<i>Obetovať sa a tak dvíhať dušu k Pánovi s myšlienkou na druhý príchod Krista má svoje čaro, ktoré možno nazvať "radostným pokáním" adventu.</i>	
Vhodné spevy: 000 K tebe, Pane, dvíham svoju dušu 000 Bože, ku tebe, sloha na obetovanie	
Myšlienka spevu na prijímanie	
Pán dá požehnanie a naša zem vydá svoje plody. (Ž 34,13)	
<i>Požehnanie, ktoré Pán stále dáva vplynie raz do požehnania večného. Eucharistia je i predpovedaným požehnaním i zálohou definitívneho požehnania.</i>	
Vhodné spevy: 000 Pán dá požehnanie 000 Požehnaj nás, Pane 000 Bože, ku tebe, sloha na prijímanie 000 V spôsobe chleba	

Vzor strany textu Liturgického spevníka

spevníka na *Adventného obdobia* budú znotované spevy. Ich usporiadanie bude asi najvhodnejšie podľa žánrov. Najprv by mali byť všetky adventné antifóny, teda zhudobnené texty v básnickej próze určené pre spev zboru s účasťou ľudu. Potom by mali nasledovať všetky adventné rezponzá k žalmom v medzispievoch, avšak tieto nebudú očíslované. Potom by mali nasledovať tzv. *adventné omšové piesne*. Tie budú štyri – na každú nedelu jedna. Potom budú nasledovať ďalšie adventné pies-

Tretia adventná nedeľa, úvodný spev

Text: Flp. 4,4-5

Hudba: Rastislav Adamko

Mužský zbor

Ra - duj - te sa ne - pres - taj - ne v Pá - no - vi. O - pa - ku - jem:

Fine

Ra-duj-te sa! Pán je blí - zko. Ra-duj-te sa v Pá - no-vi!

Organ

G G/H C a7 D G G/H C a7 D

Sólo

I.
Vaša mier - nosť nech je zná - ma všetkým ľuďom.

II.
O nič ne-buď - te u - sta - ro - ste - ní.

III.
A - le vo všetkom modlitbou, prosbou a so vzá - va - ním vďaky predná - šaj - te svoje žia - do - sti Bo - hu.

"Radujte..."

Tretia adventná nedeľa, úvodný spev

Flp. 4,4-5
Text: Rímsky misál, 1980
Hudba: Peter Davidov

Ra-duj-te sa ne-pres-taj-ne v Pá-no-vi. Ra - duj - te sa.

Pán je blí - - - zko.

Tretia adventná nedeľa, spev na prijímanie

Porov. Iz 35,4
Text: Rímsky misál, 1980
Hudba: Vladimír Bokes

Po - vedz - te skles - lým na du - chu: Vzhop - te sa,

ne - boj - te sa! Hľa, náš Boh pri - chá - dza a

pri - ná - ša nám spá - su.

Štvrtá adventná nedeľa, úvodný spev

Porov. Iz 45,8

Text: Rímsky misál, 1980

Hudba: Vladimír Bokes

Ne-be-sia, ros-te z vý-so-sti a z ob-la-kov nech k nám zo-stú - pi

Spravod-li-vý. O-tvor sa, zem, a zrod' Spasi-te-ľa!

Štvrtá adventná nedeľa, spev na prijímanie

Iz 7,14

Text: Rímsky misál, 1980

Hudba: Vladimír Bokes

Hľa, Pan-na po-čne a po-ro-dí Sy-na a

dá mu me-no E-ma-nu-el, to zna-čí Pán s na-mi.

Dnes sa dozviete

Na vigíliu Narodenia Pána

*Text: Teofil Klas
Hudba: Pavol Varga*

ÚVODNÝ SPEV

1. Dnes sa do - zvie - te, že Pán prí - de k nám:

Organ

v lá - sky roz - kve - te da - ro - vať sa sám.

Pá - no - va je zem i všet - ko, čo ju na - pí - ňa:

on do svo - jej lá - sky pre - to všet - ko za - hí - ňa.

2. Dnes sa dozviete,
že Pán spasí nás,
ráno uzriete
jeho slávy jas.
[: Pánova je... :]

Povedal Pán

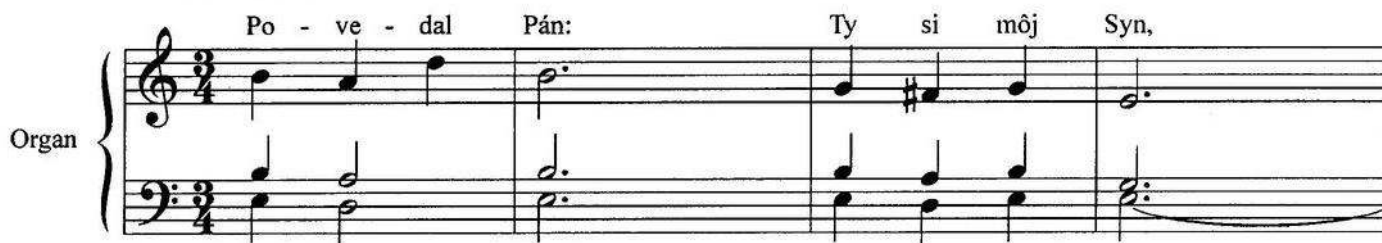
Na Narodenie Pána - omša v noci

Text: Teofil Klas

Hudba: Norbert Adamov

ÚVODNÝ SPEV

Po - ve - dal Pán: Ty si môj Syn,

ja som ťa dnes splo - dil, z lo - na ran - nej

zo - ry ro - sím pre po - zem - ské ro - dy.

Žia - daj, čo chceš, do de - dič - stva, až do kon -

čín ze - me, dám ti všet - ko, čo aj is -

tá rev - ni - vosť v nich žeh - re.

Svetlo dnes žiari nad nami

Na Narodenie Pána - omša na úsvite

Text: Teofil Klas

Hudba: Vladimír Bokes

ÚVODNÝ SPEV

Svet - lo dnes žia - ri nad na - mi, Pán sa

nám na - ro - dil; a za - o - del sa vzne - še - ný,

u - dat - ne vy - stro - jil. u - dat - ne vy - stro -

jil.

Vo - lať sa bu - de Moc - ný Boh a Knie - ža po - ko - ja,
Na - ve - ky bu - de Krá - ľo - vať nad ro - dom Ja - ku - ba.

Ve - čno - sti O - tec. Na tró - noch krá - li sa po - ko - ria.
Bez kon - ca bu - de Krá - ľo - va slá - va a ve - le - ba.

*Panny Márie Bohorodičky, úvodný spev**Text: Rímsky misál, 1980
Hudba: Peter Davidov*

S
A
T
B

Zdra-vas, svä - tá Mat - ka, ty si po - ro - di - la Krá - ľa,
Zdra-vas, svä - tá Mat - ka, ty si po - ro - di - la Krá - ľa,

Organ

kto - rý ve - čne ria - di ne - bo i zem.
kto - rý ve - čne ria - di ne - bo i zem.

Detailed description: The image shows a musical score for a liturgical song. It is written in G major (one sharp) and 4/4 time. The score is divided into two systems. The first system includes vocal parts for Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B), and an Organ part. The vocal parts are in a homophonic setting, with the lyrics 'Zdra-vas, svä - tá Mat - ka, ty si po - ro - di - la Krá - ľa,'. The organ part provides harmonic support. The second system continues the vocal parts with the lyrics 'kto - rý ve - čne ria - di ne - bo i zem.' and the organ part. The organ part consists of a treble and bass clef staff with various chords and melodic lines.

Vianočné "Tantum ergo"

E. SCHUMERA
(1883-1962)

Andante 1. Pre - ve - leb - nej tu Svia - to - sti vzdaj - me ú - ctu, po - klo - nu.
U - stúp, o - brad mi - nu - lo - sti, no - vé - mu včul' zá - ko - nu.

Organ

2. Ot - cu, Sy - nu pre - mi - lé - mu, bud' česť a ve - le - be - nie.
Chvá - la, vďak a slá - va je - mu, bud' i do - bro - re - če - nie.

Zmy - slov ne - do - sta - to - čno - sti, vie - ra, vez - mi zá - clo - nu.

Od o - bi - dvoch Po - sla - né - mu rov - na - ko bud' u - cte - nie.

A - men.

Latinský text:

1. Tantum ergo Sacramentum,
veneremur cernui,
Et antiquum documentum
novo cedat ritui,
prestat fides supplementum
sensuum defectui.
2. Genitore Genitoque
laus et jubilatio,
Salus honor, virtus quoque,
sit et benedictio,
procedenti ab utroque,
compar sit laudatio.

Nový slovenský text:

1. Ctíme túto Sviatosť slávnú,
zbožne skloňme koléná.
Bohoslužbu starodávnu
nahrad' nová, vznešená.
Pomôž zmyslom, ktoré chladnú,
viera s láskou spojená.
2. Otcu, Synu jedinému
chvála bud' a plesanie.
Sláva, moc a česť ich menu,
taktiež dobrorečenie.
Od obidvoch Poslanému
rovnaké bud' uctenie.

VÝVOJ GREGORIÁNSKEHO CHORÁLU – ÚPADOK A OBNOVA

AMBRÓZ M. ŠTRBÁK

Druhé obdobie obnovy gregoriánskeho chorálu je charakterizované predovšetkým výsledkami novej vedy, ktorá vznikla v päťdesiatich rokoch nášho storočia - *gregoriánska semiológia*. Tento vedný odbor skúma mnohoznačnosť neumatických znamienok pre tie isté tónové postupy a hľadá vnútornú logiku, ktorú zvolenou grafikou zaznačil pisateľ neúm. Výskum neum, ktorý nám objasňuje ich význam je podmienený precíznym štúdiom prameňov spojeným s estetickou analýzou.

Gregoriánska semiológia je kriticky a metodologicky jasne premyslený ve-

decký odbor. Jej výsledky nie sú žiadne hypotézy, ale sú vedecky potvrdené. V ďalšom skúmaní ich treba ešte upresňovať. Ostanú vždy relatívne a nikdy nebude možné vyriešiť všetky ich tajomstvá.

Začiatok tohto obdobia môžeme datovať rokom 1954 a pamätnou prednáškou najväčšej postavy dvadsiateho storočia v oblasti gregoriánskeho chorálu, ktorou bol *Dom Eugène Cardine*.

Dom Eugène Alexandre Cardine narodil sa 11. IV. 1905 v Courseulles-sur-Mer (Calvados, Francúzsko). V septembri 1922 vstúpil do sekundy malého seminára v Caen

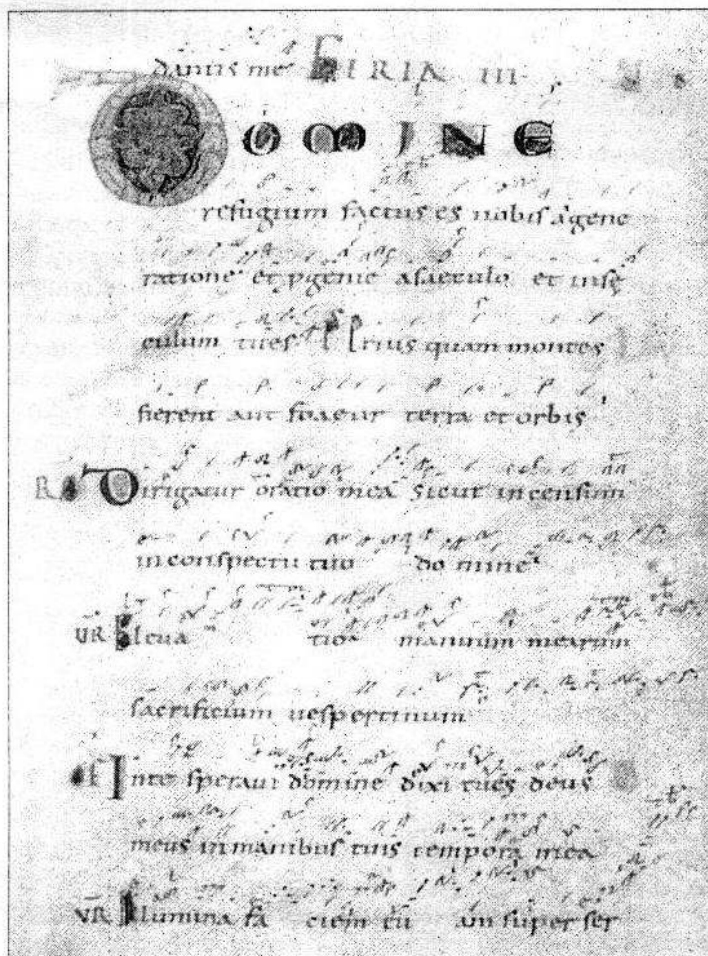
a v rokoch 1924-1925 zložil dvojitú literárnu maturitnú skúšku na tamojšej univerzite. V októbri 1925 vstúpil do veľkého seminára v Bayeux, kde presne o rok prevzal vedenie zboru. Tonzúru prijal 29. júna 1927, štyri nižšie svätenia 29. júna 1928. Do benediktínskeho opátstva Solesmes vstúpil 3. októbra 1928, dočasné sľuby zložil 29. júna 1930. Po skončení teologických štúdií bol 2. septembra 1934 vysvätený na kňaza.

V priebehu rokov 1934 - 1952 študoval

gregoriánsky chorál, pracoval ako kantor a organista v kláštore Solesmes, od roku 1940 bol prvým kantorom opátstva. Pracoval na adaptácii a prepracovaní melódií nových spevov oficiá pre celosvetovú cirkev, diecézy a reholné spoločnosti. V júni 1952 bol vymenovaný za profesora *gregoriánskej paleografie* (semiológie) na Pápežskej hudobnej vysokej škole v Ríme. Zároveň bol magister chóru v opátstve sv. Hieronyma. Ako učiteľ pôsobil tiež na univerzite San Anselmo, kolégiu Germanicum a v A.I.S.C. (Associazione Italiana Santa Cecilia). Bol členom prípravnej liturgickej komisie pre II. vatikánsky koncil (člen v *Consilium ad exquendam Constitutionem de S. Liturgia*) a relátorom pre Coetus XXV. de libris Cantus liturgici revisendis et edendis. V máji 1968 ho vymenovali za konzultora kongregácie pre sviatosti a Boží kult. Na odpočinok do svojho materského kláštora v Solesmes sa vrátil v júli roku 1984, kde zomrel 24. januára 1988.

Dom Eugène Cardine položil základ pre *gregoriánsku semiológiu*, ktorú po prvýkrát verejne predstavil na druhom medzinárodnom kongrese katolíckej cirkevnej hudby vo Viedni v roku 1954 referátom *L'interprétation traditionnelle du chant grégorien*. Jeho zásluhou sa postupne rozvinula do vnútorne disciplinovaného vedného odboru. Tým sa vytvorilo prepojenie medzi paleografiou a estetikou a na druhej strane interpretáciou. Cardinovou zvláštnou zásluhou bolo znovuobjavenie významu skupiniek neúm ako aj rozličných hodnôt nôt v gregoriánskom choráli. V roku 1968 vydal v Ríme spolu so svojimi žiakmi Godehardom Joppichom a Ruppertom Fischerom svoje základné dielo *Semiologia Gregoriana*.

Dôležitú úlohu v rozvíjaní gregoriánskej semiológie mali od počiatku Cardinovi žiaci. Bez nich by nebolo

Kódex 121 z kláštora Einsiedeln

Foto: archív

prišlo k tak početným a dôležitým výsledkom. Doposiaľ napísali množstvo magisterských a doktorských prác, ktoré tvoria dôležitú súčasť semiologickej literatúry. Vo svojich výskumoch sa podrobne zaoberali kritickou analýzou každého neumatického znamienka vzhľadom na jeho význam pre interpretáciu. Dnes pôsobia na najdôležitejších hudobných a vzdelávacích inštitúciách. Medzi najvýznamnejších žiakov E. Cardina patria *Godehard Joppich OSB*, *Ruppert Fischer OSB*, *Johann Berchmans Göschl OSB*, *Luigi Agustoni*, *Alano Turco*.

*Medzinárodná organizácia pre štúdium gregoriánskeho chorálu (AISCGre)*¹

Priatelia a žiaci Eugéne Cardina založili 27. februára 1975 v Ríme *Medzinárodnú organizáciu pre štúdium gregoriánskeho chorálu* s cieľom, aby sa výsledky Cardinom založenej semiológie ďalej rozširovali a rozvíjali. Táto organizácia je prístupná všetkým, ktorí sa zaujímajú o gregoriánsky chorál, obzvlášť však tým, ktorí sa chorálu venujú prakticky alebo vedecky. Novým známim štatútov bolo v roku 1979 sídlo spoločnosti prenesené z Ríma do Cremony.² Tu sa uskutočnili dva kongresy AISCGre, v roku 1977 a 1979. Okrem vzájomne sa obohacujúcich vedeckých prednášok sa predovšetkým zaoberali otázkou presadenia vedeckých výsledkov semiológie do hudobnej praxe. Hlavná téma kongresu, ktorý sa uskutočnil v júni 1984 v Luxemburgu znela: *Dnešné melodické znenie gregoriánskych spevov a rukopisné pramene*.

AISCGre organizuje od roku 1980 v Cremona každoročne v júli týždenný kurz a ďalšie vzdelávanie v oblasti gregoriánskeho chorálu. Rovnako sa od roku 1984 organizovali medzinárodné letné kurzy gregorianiky v spolupráci Vysoké hudobnej školy v Essene s AISCGre. V Japonsku bola založená sekcia tejto spoločnosti v roku 1980.

Dvaja zakladajúci členovia pripravovali rukopisné zapísanie neúm notácie kláštorov *St. Gallen a Metz* do *Graduale Romanum*, ktoré potom vyšlo ako *Graduale Triplex* v opátstve Solesmes.

Od roku 1976 do roku 1984 sa vydával bulletin, ktorý okrem správ obsahoval krátke vedecké príspevky. Na druhej strane bola od roku 1985 vydávaná príručka *Beiträge zur Gregorianik* vo vydavateľstve Bosse Verlag (od roku 1993 ConBrio Verlag) Regensburg. Ročne vychádzajú dva zošity s obsahom približne sto strán, ktoré informujú o nových poznatkoch výskumu. Paralelne s tým vychádza v Taliansku (Cremona) príručka *Studi Gregoriani*, ktorá informuje o týchto poznatkoch v talianskej rečovej oblasti.

Jedno z žijúcich strediskových miest dnešného bádania na poli gregoriánskeho chorálu je tiež benediktínske opátstvo *Münsterschwarzach*. Tu začala pracovať medzinárodná skupina pod vedením Godeharda Joppicha na kritickej revízií melódii z *Graduale Romanum* pre študijné vydanie a na praktické použitie vyhovujúce už zmienenej žiadosti II. VK v SC čl. 117.³

Záver

Prvé obdobie obnovy znamená rozmach a reformu, ktorá má napriek vedeckej nedostatočnosti za následok pozdvihnutie gregoriánskeho chorálu. Paradoxom je, že aj v druhom období sa prejavuje vedecké bádanie a preniká plodne do práce. Súčasne ho však charakterizuje nedostatočnosť gregoriánskeho chorálu v liturgických slávnostiach, lebo II. vatikánskym koncilom priznaná liturgická reforma povolila používať od roku 1963 materinský jazyk v liturgii⁴. Toto malo za následok ďalšie potlačanie latinského jazyka a s ním aj gregoriánskeho chorálu. Tento rozdiel znamená na jednej strane ochudobnenie, ale na

AD MISSAM IN NOCTE

racce Aethiophona ad introitum II

Graduale Triplex

druhej strane nie je nešťastie. Praxou sa zistilo, že interpretácia náročných spevov gregoriánskeho chorálu je vyhradená len malým interpretačným skupinám. To vylučuje pocit liturgického tlaku. Ďalšie bádania sa zintenzívňujú a adekvátne sa uskutočňujú v praxi.

Aj v kultúrnom svete hudby sa v poslednom čase objavuje nový záujem o gregoriánsky chorál. Tomuto všeobecnému záujmu vychádza v ústrety vydanie *Graduale Triplex* z roku 1979. Je to cenná pomôcka pre interpretáciu týchto spevov. V interpretácii podľa najstarších rukopisov sa vysoká úroveň umenia tohto monodického spevu objaví vo väčšej miere, ako iba pri orientovaní sa iba v kvadratickej notácii.

Úplne sa nedá vyriešiť žiadna, o historickú autenticitu v hudobnom a kultúrnom pozadí sa snažia interpretácia konkrétnej epochy. Niekedy je však rozumnejšie zriecť sa cudzích rytmických koncepcií tejto hudby a vnikať viac do charakteru a hodnoty textov v neumatických vydaniach. Tak sa náš prednes iste väčšou pravdepodobnosťou priblíži k interpretačnému umeniu zlatej doby 10. storočia.

Použitá literatúra:

Agustoni, Luigi: *Gregorianischer Choral*, in Musch Hans: *Musik im Gottes-*

¹ Assozione Internazionale Studi di Canto Gregoriano.

² Adresa: Via Battaglione 58, I-26100 Cremona.

³ G. Joppich realizoval so schólou *Münsterschwarzach* veľa nahrávok gregoriánskeho chorálu, ktoré boli na vynikajúcej úrovni. Využívané sa ako pomôcka pri štúdiu interpretácie aj samotný nácvik chorálu. Je na škodu veci, že G. Joppich v roku 1991 vystúpil z benediktínskej rehole, čím vplyv schóly v *Münsterschwarzach* postupne oslabil. Dnes Joppich pracuje ako penzionovaný vysokoškolský pedagóg. S laikmi príležitostne nahráva CD platne. Často prednáša s tematikou vývoja gregoriánskeho chorálu a jeho interpretácie, nad ktorými ustavične pracuje.

⁴ SC čl. 36.

dienst,

5. obnovené vyd. 1994, 1. zv. str. 201-335

Agustoni, L. - Göschl Johann Berchmans: Einführung in die Interpretation des gregorianisches Chorals. 2. zv., Gustav Bosse Verlag Kassel, Regensburg 1995

Bomm, U.: Joseph Pothier in Lexikon für Theologie und Kirche, Begr. von M.

Buchberger. 2. völlig neu bearb. Aufl, von Josef Höfer und Karl Rahner u..a. Freiburg: Herder, 1962ff.

Irtenkauf, W: André Mocquereau in Lexikon für Theologie und Kirche, Begr. von M. Buchberger. 2. völlig neu bearb. Aufl, von Josef Höfer und Karl Rahner u..a. Freiburg: Herder, 1962ff.

Joppich, Godehard: spevádzajúci text ku gramofónovej platni s názvom: Gregorianischer choral, Archiv - Protuktion 2723084.

Štrbák, Martin: Vývoj gregoriánskeho chorálu, Magisterská práca z liturgiky (liturgického spevu), rukopis, Sp. Kapitula, 1997.

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA O HISTORICKÝCH ORGANOCH

JÁN SCHULTZ

Bohatú mozaiku Bachovho roku 2000 ozdobil Bachova spoločnosť na Slovensku usporiadaným medzinárodnou konferenciou "Historické organy – úlohy pre výskum, organárstvo, pamiatkové úrady a cirkvi. Projekt v spolupráci s inštitúciami na Slovensku, Maďarsku a Rakúsku." Konferencia sa konala v dňoch 28.9.-30.9.2000 v Bratislave.

Projekt bol financovaný z prostriedkov Európskej únie. K spolupráci sa pridali Rakúske kultúrne centrum a Kultúrny inštitút Maďarskej republiky, Mesto Bratislava a Únia miest Slovenska. Dôstojným priestorom konania konferencie bola budova Primaciálneho paláca. V kaplnke tohto objektu sa konalo otvorenie konferencie s koncertom na historickom organe z druhej polovice 18. storočia. V interpretácii renomovaných umelcov Jána Vladimíra Michalka (organ) a Juraja Bartoša zazneli skladby Merula, Vaňhala, Roškovského a Händla. Po koncerte nasledovala recepcia a prehliadka reprezentačných priestorov paláca.

Časový priestor piatkového predpolednia vyplnilo šesť referátov.

Prvý blok prednášok otvoril náš popredný muzikológ Ladislav Kačič historickým pohľadom na organ, organizátora a hudobu pre organ na Slovensku v 17.-18. storočí.

Péter Sirák z Maďarska, docent budapeštianskej akadémie vo svojom príspevku k dejinám talianskeho organárstva v dunajskej monarchii priblížil činnosť viedenského organára Carla Hesseho v Maďarsku.

Zasvätený výklad o dominantnej osobnosti slovenského organárstva 19. storočia, Martinovi Šaškovi a jeho žiakov priblížil popredný slovenský organológ Marián Alois Mayer.

Referáty hostí z Rakúska, predsedu Rakúskeho cirkevno-hudobného referátu Waltera Sengtschida a Franza Eisenhuta, intonéra firmy Bodem priblížili susednú krajinu v tom najlepšom svetle. Tam sa totiž o každý hodnotný písňový organ starajú prinajmenšom ako Peter Michalica o svoje husle. Spôsobuje to plodná kooperácia Cirkevno-hudobného referátu a Spolkového pamiatkového úradu (téma prednášky W. Segtschmida) zameraná na reštaurovanie organov v spolupráci so širokou sieťou súkromných organárskych firiem. Predložená dokumentácia návrhu rozpočtu pred započatím takejto činnosti nenechala nikoho na pochybách o principiálnom a veci prospešnom riešení, kde výnimky „zničený bez dokumentácie, respektíve odstránený historický organ“ nepotvrďujú pravidlo.

Franz Eisenhut, zástupca organárskej firmy Bodem mal prednášku za-

meranú na praktické reštaurovanie historického organa. Bolo by veľmi žiaduce, aby sa z týchto princípov v čo najskoršom čase začalo čo-to realizovať i u nás.

Ponúknutá galantná ponuka našich rakúskych kolegov v dnešnom otvorenom svete sa iste môže stať mostom k lepšiemu pochopeniu v zaobchádzaní s historickými organmi.

Pôsobivým spôsobom prezentoval svoje vystúpenie predsedu Bachovej spoločnosti na Slovensku Stanislav Šurin. Začal v Bratislave a pokračoval v trnavskej katedrále a v Dóme sv. Mikuláša v Trnave.

O dispozičných a technických zvláštnostiach Šaškovej dielne účastníkov pri organe tohto majstra v trnavskej katedrále dokonale informoval Marián A. Mayer.

Návšteve interiérov dvoch najvýznamnejších trnavských chrámov predchádzalo prijatie účastníkov konferencie na trnavskej radnici. Spôsob prijatia viceprimátorom Vladimírom Butkom zaimponoval zahraničným hosťom. Spoločné chvíle večera dali priestor neformálnej besede a diskusii, na ktorej sa spolu s prednášajúcimi slovenskými organári, ktorých duchapne pozval na toto stretnutie S. Šurin. Po prvýkrát sa tu vlastne zišli organári z celého územia Slovenska. Západné Slovensko reprezentovali V. Gazdík, P. Reiffers, I. Sza-

bó, J. Belák, J. Valovič, L. Kuruc, P. Búran, B. Nemček. Zo stredného Slovenska sa konferencie zúčastnili M. Muška a p. Káčerík. P. Franzen a p. Vitéz zastupovali východ Slovenska.

Dominantu pozornosti poslucháčov sobotňajšieho zasadnutia tvorili referáty venované vývoju pamiatkovej starostlivosti o historické organy v Českej republike, Slovensku a Maďarsku. Referáty diecézneho organológa a po-

predného moravského muzikológa Jiřího Sehnala a M. A. Mayera mali veľa spoločného v spoločnej histórii tejto problematiky, ako aj podobnej situácie v oboch krajinách. Mimoriadne zaujímavým podnetom bola výzva Pál Enyediho na vytvorenie spoločnej databázy krajín východného bloku. Fakt, že v Maďarsku majú všetky organy spracované v počítačovej databáze je pre nás tiež inšpirujúci.

S osobitým dimenzionálnym nadhľadom z aspektu katolíckeho kňaza a organového virtuóza prehovoril na tému „Úloha organa v liturgii“ Johann Trummer z Grazu. Osobnosť profesora Grazerkej univerzity už viac rokov vstupuje do sveta organovej a najmä liturgickej organovej hudby u nás. Partnerského poslucháča však na konferencii nemal, hoci usporiadatelia pozvánkami na jednotlivé slovenské diecézy pamätali.

Bachovské hudobné tradície v lipských chrámoch

KAROL MEDŇANSKÝ

Tento rok sa v hudobnom svete nesie v duchu pripomenutia si jubilejných rokov ohraničujúcich životnú púť jedného z najväčších géniov ľudského ducha, barokového hudobného skladateľa Johanna Sebastiana Bacha. Jeho 315. výročie narodenia (21.3. 1685) a 250. výročie úmrtia (28. 7. 1750) poskytlo príležitosť pre zvýšený záujem o jeho nielen skladateľský, ale aj duchovný odkaz, ktorý vyvrcholil v meste jeho posledného a aj najdlhšieho pôsobenia – v Lipsku.

Vďaka udeleniu štipendia nemeckou výmennou akademickou nadáciou so sídlom v Bonne – DAAD – som mal možnosť dva mesiace bezprostredne sledovať hudobné dianie v tomto starobylom saskom meste. Nakoľko vo svojich hudobných výkonných aktivitách ako umelecký vedúci súboru starej hudby MUSICA HISTORICA PREŠOV sa venujem hlavne hudbe 17. a 18. st. s potešením som privítal množstvo koncertov starej hudby, počas môjho pobytu v čase od 25. 5. – 31. 7. 2000. Konalo sa tu niekoľko menších festivalov starej hudby, na ktorých však účinkovali renomovaní svetoví umelci v oblasti starej hudby ako napríklad 11.6. o 20.00 v chráme sv. Mikuláša hráč na violu da gamba Jordi Saval. Tento celý rad festi-

valov – 3. slávnosť starej hudby, Stará hudba na Turíce, 6. letné slávnosti starej hudby – vyvrcholil 75. Bachovými slávnosťami Novej Bachovej spoločnosti, ktoré sa konali 21. 7. – 30. 7. 2000.

Neodmysliteľným miestom predvádzania Bachovej hudby, hudby jeho súčasníkov a predchodcov, ale aj súčasnej duchovnej a cirkevnej hudby boli lipské chrámy. Moja pozornosť sa sústreďovala hlavne na dva kostoly úzko späté so životom a dielom veľkého Tomáškeho kantora a mestského lipského riaditeľa hudby v rokoch 1723 - 1750, na chrám sv. Tomáša a sv. Mikuláša, ktoré si svoje primárne duchovné, ale aj kultúrne postavenie v živote mesta udržali až do súčasnej doby. Hlavne Tomášsky kostol je cieľom mnohých turistov aj vďaka miestu posledného odpočinku J. S. Bacha. V ostatnom období prešiel rozsiahlymi rekonštrukčnými prácami, aby sa k veľkému Bachovskému jubileu zaskvel v plnej

kráse. Jeho kultúrne možnosti pestovania organovej hudby v autentickej zvukovej podobe Bachovej doby sa zvý-

Chrám sv. Tomáša v Lipsku – posledné pôsobisko J. S. Bacha Foto: K. Medňanský

Z ľava: Ullrich Bohme – súčasný Tomášsky organista, Gerald Woehl – staviteľ Nového Bachovho organu v Tomášskom kostole, itonérka firmy Woehl Foto: K. Medňanský

šili stavbou nového Bachovského organu. Nástroj z organárskej dielne Geralda Woehla bol postavený na severnej strane chrámovej empole oproti Bachovskému oknu. V dispozícii vychádza z už neexistujúceho organu v Eisenachu, ktorý bol v kostole sv. Juraja postavený v roku 1698 na návrh strýka J. S. Bacha Johanna Christoha. Johann Sebastian ho počas svojho života považoval za zvukový ideál a všetky ním kolaudované organy s týmto nástrojom porovnával. Vonkajšie architektonické riešenie vyháda z organu, ktorý sa nachádzal v univerzitnom kostole, ktorý predchádzajúci politický režim nechal v roku 1968 vyhodíť do vzduchu. tento nástroj v roku 1717 Bach kolaudoval a v čase svojho pôsobenia v Lipsku, rád na ňom hrával.

Hudba v chráme sv. Tomáša zaznieva nielen počas bohoslužieb, ale konajú sa tu aj významné koncertné podujatia aj v oblasti svetskej hudby. Tradičné sú benefičné koncerty na finančnú podporu rekonštrukcie tohto kostola, na ktorých vystupujú svetoví umelci bez nároku na honorár. Má sa v nich pokračovať aj po ukončení rekonštrukcie, pričom výťažok má byť venovaný na podporu mladých umelcov hlavne venujúcim sa duchovnej hudbe.

Na bohoslužbách zaznievajú častokrát kantáty J. S. Bacha vyberané podľa zachovaných ročníkov z jeho skladateľského odkazu, rešpektujúc ich duchovnú príslušnosť k danému cirkevnému sviatku, či zodpovedajúcej nedeli. Znejú tu však aj duchovné skladby ďalších majstrov hudobných dejín, ako sú Giovanni Pierluigi da Palestrina, Orlando di Lasso, Giovanni Gabrieli, Heinrich Schtz, Dietrich Buxtehude, Bachov nasledovník vo funkcii Tomášskeho kantora Gotlob Harrer a ďalší. Mohli sme tu však počuť aj duchovnú tvorbu skladateľov z obdobia romantizmu hlavne Felixa Mendelssohna-Bartholdyho, Johannes Brahmisa a Antona Brucknera, ako aj skladateľov XX. storočia Igora Stravinského (1882-1971), Volkera Bräutigama (1939), Heinricha Timma (1931), Manfreda Schlenkera (1926) a ďalších. Osobitnou príležitosťou počuť hodnotnú duchovnú hudbu boli hudobné bohoslužby, ktoré sa konali vždy v piatok podvečer o 18.00 hod. a v sobotu popoludní o 15.00 hod. Radenie týchto bohoslužieb sa zameriavalo na kázeň, modlitby a udelenie požehnania, ostatné časti bohoslužby sa orientovali na uvádzanie zodpovedajúcej cirkevnej a duchovnej hudby. Jej interpretmi boli významné lipské zbory a komorné telesá na čele so

svetoznámy Tomášskym zborom, siahajúceho svojimi hudobnými tradíciami do začiatku 13. st. – ako rok založenia sa uvádza rok 1213. V súčasnosti na jeho čele stojí v poradí už 16. Tomášsky kantor po J. S. Bachovi Georg Christoph Biller. Popri tomto vynikajúcom chlapčenskom zbere však účinkovali ďalšie znamenité zbory, predstavujúce vysokú profesionálnu úroveň: Amici musicae Lipsko, Leipziger Vocalensemble, Propstei – Chor z Lipska za spoluúčinkovania renomovaných inštrumentálnych súborov starej hudby ako sú: Lipský barokový orchester, Akadémia starej hudby Berlín, či členov Gewandhausorchestra.

Je len samozrejmé, že počas bohoslužieb znela aj organová hudba. Jej interpretom bol hlavne Tomášsky organista a profesor organovej hry na Vysokej hudobnej škole Felixa Mendelssohna-Bartholdyho v Lipsku Ullrich Böhme, ako aj druhá organistka Tomášskeho kostola Almuth Reutheová. Bachova organová hudba znela po vysviacke nového Bachovho organu 11. 6. výlučne na tomto zvukovo autentickom nástroji. Skladby ostatných skladateľov však aj na romantickom organe postavenom v rokoch 1884 - 1889 organárom Sauerom. Podobne ako pri vokálnych dielach aj v prípade organových skladieb zazneli diela mapujúce dejinný vývin hudobnej literatúry pre tento nástroj, so samozrejým zastúpením Bachových diel, ktorých autormi boli: Dietrich Buxtehude, F. Mendelssohn-Bartholdy, J. Brahms, Max Reger, ale aj súčasní autori Johannes Weyrauch (1897-1977), Tilo Medek (1940), David Timma (1969) a ďalší.

Zaujímavosťou bolo, že bohoslužby boli veľmi pekne navštívené a už pol hodiny pred ich začiatkom bol chrám sv. Tomáša zaplnený do posledného miesta, pritom má kapacitu 1600 miest na sedenie. Dalo sa však vycítiť, že návšteva tohto svätostánku patrila do ponuky cestovných kancelárií, poslucháčstvo bolo doslova internacionálne.

Vyvrcholením uvádzania hodnotnej umeleckej hudby bolo časové obdobie Bachovho hudobného festivalu, o ktorom som však referoval na stránkach odborného hudobného periodika Hudobný život.

MARTIN ŠAŠKO

A JEHO NÁSTROJE V JASLOVSKÝCH BOHUNICIACH, LEOPOLDOVE A VO VEĽKÝCH LEVÁROCH

MARIÁN ALOJZ MAYER

V predchádzajúcich číslach sme predstavili tri organy, na ktorých sa uskutočnili koncerty v rámci 9. ročníka medzinárodného festivalu *Slovenské historické organy*. S ďalšími nástrojmi tohoročného výberu by som chcel čitateľov oboznámiť v tomto príspevku. Všetky tri nástroje pochádzajú z dielne chýrneho organára Martina Šaška seniora (1807 – 1893) z Brezovej pod Bradlom.

Martin Šaško starší sa vo všeobecnosti považuje za vedúcu osobnosť slovenského organárstva 19. storočia. Kritérii, podľa ktorých možno význam organára posúdiť, je iste viac a ťažko povedať, ktoré je rozhodujúce. K jednému z nich môžu patriť aj správy a ohlasy na tvorbu jeho súčasníkov. O Šaškovej tvorbe sa v súdobej tlači písalo veľmi pozitívne. S jeho menom sa stretáme aj v biografickom lexikone Rakúskeho cisárstva⁵ a jeho schopnosti si všíma aj taká osobnosť, akou bol Ludovít Štúr⁶.

Význam majstra možno zhodnotiť aj podľa počtu novopostavených organov, vykonaných opráv, respektíve prestavieb. Aj z takého merania by Šaško vyšiel veľmi dobre. Čo do počtu postavených organov by mu mohol konkurovať jedine *Vincent Moszny* a dielňa *Kiselovcov* v Banskej Bystrici. Tu pracovali *Michal* a *Karol Kiselovci*, otec so synom. Už v roku 1847 (teda ďaleko pred skončením činnosti – obaja zomreli v roku 1871) poznamenáva literatúra, že vytvorili 65 nových organov. Okrem toho sa im pripisuje 176

opráv. Problém je v tom, že neskôr obaja organári pôsobili individuálne. V ich tvorbe sa jedná väčšinou o malé bezpedálové nástroje. Najmä v tvorbe Karola prevažujú v päťdesiatich a šesťdesiatich rokoch šesťregistrové bezpedálové nástroje, ktoré sa na seba mimoriadne podobajú. Často by sa dali označiť pojmom „opakovaný projekt“. Okrem toho nepoznáme z tvorby Kiselovcov ani jeden dvojmanuálový organ.

Rozsiahla je aj tvorba *Vincenta Moszného*. V súčasnosti poznáme približne 65 objektov, v ktorých stál, alebo dodnes stojí Moszného nástroj. Aj tu ide väčšinou o malé, často bezpedálové nástroje. Tieto organy majú spravidla šesť registrov. Nástroje s pedálom majú o dva registre viac. Dvojmanuálových organov postavil Moszny podľa súčasných poznatkov päť. Šiesty dvojmanuálový organ označený jeho firemnou tabuľkou je len prestavba.

Porovnávanie Šaškovej tvorby s rozsahom tvorby Pažických by nebolo korektné. Táto dielňa pracovala vyše 125 rokov a pôsobilo v nej niekoľko generácií.

Smerodajnejším kritériom pre posúdenie významu organára je jeho prínos pre organárstvo a vplyv na ďalší vývoj⁷. Šaško do slovenského organárstva 19. storočia zaviedol viaceré novoty. Mnohé z nich potom prevzali aj ostatní majstri. Charakteristickou pre Šaška je mimoriadne precízne vypracovaná hracia traktúra s hriadeľovou doskou, kde sú hriadele osadené v mosadzných púz-

drach – ložiskách. K ďalším novinkám patrí stavanie oktavových spojok, vyrovnávacích mechov a kolektívnych fahov. Do slovenského organárstva znovu zaviedol kovové otvorené registre s lievikovou formou korpusov a to aj pri takých registroch, pri ktorých to nebolo bežné. Jedná sa hlavne o registre *Gamba 8´* a *Hohlflöte 8´*. Jedinečné je používanie prefukujúcich registrov v 2´ a 4´ polohe. V disponovaní prefukujúcich registrov, iste aj pre väčšie materiálové náklady a časove náročnejšiu intonáciu, však Šaškovi žiaci nepokračovali. Unikátnym v Šaškovej tvorbe je register v štvorstopovej polohe *Dolce 4´*, ktorý má od c' lievikovité korpusy s dvojnásobnou dĺžkou ozvučnic, teda prefukuje. Dodnes však nevieme s presnosťou určiť, komu vlastne Šaškova dielňa za zavedenie týchto registrov vďačí. Možno to bol sám Šaško, alebo niektorý z jeho synov. Šaško senior totiž aj v iných smeroch sledoval progresívnu líniu. Od začiatku tvorby, teda od tridsiatich rokov sa pomerne dôsledne vyhýbal krátkej spodnej oktáve. Manuály staval väčšinou s rozsahom po f³. V manuálových vzdušniciach používal výlučne nie lepené, ale vyberateľné ventily. Tento spôsob sa na Slovensku začal používať až niekedy v dvadsiatich rokoch 19. storočia. Šaško staval výlučne organy so zásuvkovými vzdušnicami a mechanickými traktúrami. Je však veľmi pravdepodobné, že poznal aj kuželkové vzdušnice. Zo zvukových dôvodov však zotrval pri zásuvkových vzdušniciach. Nakoniec v tomto ohľade nebol sám. Aj

⁵ Biographisches Lexikon des kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, s. 268.

⁶ Zpráva o schopnosti Slowáků od Ludewjka Štúra, Slowáka. Hronka, Podtatranská Zábavnice. Díel III, swazek II. Banská bystrica 1838, s. 187-188.

⁷ V Šaškovej dielni sa vyučilo veľké množstvo organárov, z ktorých si potom niektorí založili vlastné organárske dielne a pracovali individuálne. Podľa našich súčasných vedomostí sa jedná o nasledovných organárov: Samuela Wagnera, Mateja Vavru, Martina Šaška juniora, Gustáva A. Molnára a Vincenta Možného. Tvorba každého z nich bola výrazne ovplyvnená tvorbou Šaškovej dielne práve v období, v ktorom sa príslušný organár u neho učil.

známi organári ako Aristid Cavaille-Coll, Jozef Angster a nakoniec aj Vincent Moszny preferovali z tých istých dôvodov zásuvkové vzdušnice. Na požiadanie však stavali aj kuželkové vzdušnice. Sú však aj oblasti, kde Šaško nasledoval progresívne trendy. V prvom rade musím spomenúť rozsahy pedálových klaviatúr. V jeho organoch je skutočný tónový rozsah pedálu často obmedzený len na dvanásť, prípadne osemnásť tónov. Väčšie rozsahy C-c¹, respektíve C-d¹ sú výnimočné. Tomuto trendu však z ekonomických dôvodov podľahla aj väčšina ostatných slovenských, maďarských a rakúskych organárov. Výnimkou, dôsledne uplatňujúcou v tej dobe štandardný rozsah C-d¹, bola pravdepodobne len firma Rieger. Šaško nedocenil ani žaluziové skrine, ktoré sa už vyskytujú v Mooserových, Buckowových a neskôr často aj v Angsterových organoch. S výnimkou *Posaunenbasu 16'* v organe v evanjelickom a.v. kostole v Poľnom Berinčoku 4ⁿ nestaval Šaško ani jazýčkové registre.

Mnohé zo Šaškovej tvorby už zmizlo v nenávratne. Takmer päťdesiat zachovaných organov, od najmenšieho štvorregistrového pozitívu až po 32-registrový dvojmanuálový organ však svojim technickým riešením, kvalitou práce, ale najmä zvukovými kvalitami, dáva presvedčivé svedectvo o majstrovstve Martina Šaška seniora. Jeho organy patria k významným historickým organom na Slovensku. Je zarážajúce, že až na výnimky nie je ich stav dobrý. Platí to aj o jeho najvýznamnejších organoch! Nesporným pozitívom je, že na festivale Slovenské historické organy mohli zaznieť tri nedávno opravené nástroje. Už na prvý pohľad sa organy od seba veľmi líšia. Počas skoro päťdesiatročného obdobia, v ktorom Šaško stavval nové organy, sa menilo nielen ich architektonicko-výtvarné riešenie. Vksu doby sa prispôbovali aj dispozície a zvukové kvality jednotlivých registrov. To sa jasne odráža aj v troch predstavovaných nástrojoch.

Jaslovské Bohunice, rím. kat. kostol

Zmluvu podpísal Šaško už v roku 1838. Nástroj postavil v roku 1841 za 1410

šajnových zlatých. Z výtvarnej stránky je organ, tak ako všetky ostatné nástroje postavené v prvom období tvorby (1834 – cca 1846), charakteristický píšfálovými vežami s oblúkovitým pôdorysom. Pod vežami sa nachádzajú konzoly s akantovými listami. Po zvukovej stránke sú všetky tieto nástroje poznačené snahami po monumentálnosti, čo je typické pre toto obdobie na Slovensku. Šaškovi sa to podarilo vynikajúcim spôsobom realizovať aj na menších nástrojoch. Jedným z najlepších príkladov je práve nástroj v Jaslovských Bohuniciach. Jeho cenu výrazne zvyšuje skutočnosť, že sa jedná o najlepšie zachovaný nástroj z celého prvého obdobia Šaškovej tvorby. Len 8-registrový nástroj je umiestnený v dvoch samostatných zrkadlových skriniach. Organové skrine stoja na pomerne vysokých sokloch. Medzi soklami je umiestnený nižší hrací stôl. Klávesy majú opačnú farbu. Registrové manuálie sú umiestnené v dvoch zvislých radoch po stranách klaviatúry. Vzdušnice sú zásuvkové a traktúry mechanické. Tak ako aj v ostatných nástrojoch, aj v prípade tohoto organa tvorí plno kompletne vybudovaný princípálový zbor od 8' po 2-stopovú polohu, vrátane Kvinty 2 2/3', ktorá je pevne spojená so Superoktávou 2', čo je tiež charakteristické pre toto obdobie Šaškovej tvorby. Princípálový zbor je korunovaný 4-radovou mixtúrou. Základ zvuku tvorí Bourdon 16', drevený krytý register, vybudovaný v celom rozsahu klaviatúry. Je zaujímavé, že registrové manuálie zapínajúce Bourdon 16' má dve polohy. V prvej polohe zapína register len v rozsahu C-h. V celom rozsahu klaviatúry znie register až po úplnom vytiahnutí manuálie. Okrem toho je v nástroji už len dvojica krytých drevených registrov v 8' a štvorstopovej polohe a sláčikový register Salicionál 8'. Aj stavba osemstopového krytého registra má pre toto obdobie charakteristickú črtu. Od tónu c1 je totiž zložený z dvoch radov drevených píšťal, jedného krytého a druhého otvoreného. Register Salicionál 8' výstižne charakterizuje syn Martina Šaška v rozpočte na organ v rímskokatolíckom kostole v Štefanovej z roku 1881 nasledovnými slovami

”najtenšej mieri (mensuri) ton tichej krási z malím štrichom”. Dalším charakteristickým znakom je, že nástroj má manuálovú oktávu spojku, ktorá funguje od tónu a⁰ ako superspojka. Zapína sa registrovým manuáliom umiestneným pod manuálovou klaviatúrou. Pod manuálovou klaviatúrou je umiestnené aj ďalšie manuálie, ktoré ovláda tremulant.

Dispozícia nástroja podľa umiestnenia na vzdušniciach

Manuál

Rozsah: C-f³, 54 klávesov a tónov
Princípál 8' - drevené otvorené píšťaly v rozsahu C-A, od B stojí časť píšťal v prospekte

Dvadsať najväčších prospektových píšťal bolo počas 1. svetovej vojny rekvirovaných. Boli nahradené až v roku 1979.

Oktáva 4' - drevené otvorené píšťaly v rozsahu C-Ds, tóny E, F v prospekte
Kvinta - Superokáva 2 2/3' + 2' - pôvodné cylindrické otvorené píšťaly princípálovej menzúry. Šaško takýto register nazýval Cornett

Mixtúra 4x -

C 1 1/3' + 1' + 2/3' + 1/2'
c¹ 2 2/3' + 2' + 1 1/3' + 1'
c² 4' + 2 2/3' + 2' + 2'
c³ 4' + 4' + 2 2/3' + 2'

Flauta 8' - v celom rozsahu drevené kryté píšťaly, od c1 príberá ďalší rad drevených otvorených píšťal v 8-stopovej polohe.

Flauta minor 4' - v celom rozsahu drevené kryté píšťaly

Salicionál 8' - drevené kryté píšťaly v rozsahu C-Ds, E-f drevené otvorené píšťaly. Od fis cylindrické užšie menzúrované píšťaly z organového kovu so skriňovými bradami po f

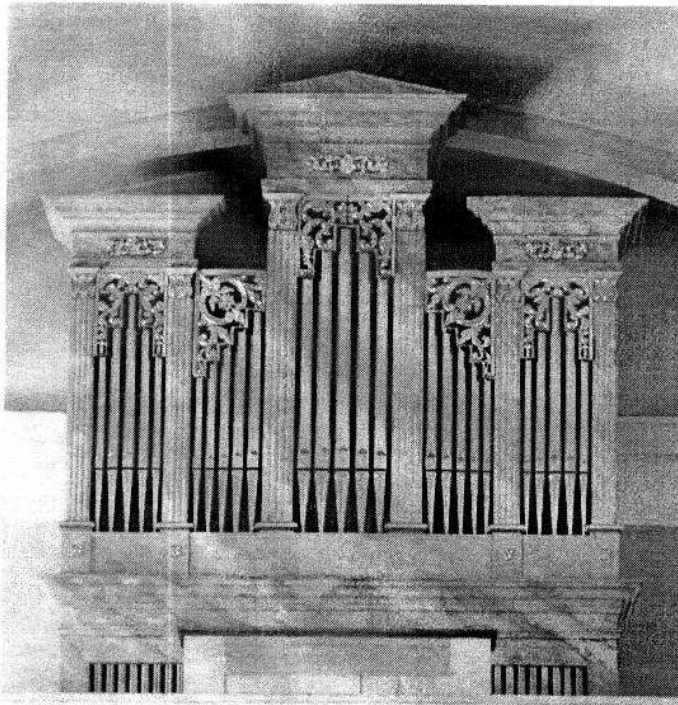
Bourdon 16' - v celom rozsahu drevené kryté píšťaly

Manuálie v prvej polohe zapína register len v rozsahu C - h

Tremulant

Superoktávová spojka od tónu a

⁸ Mezőberény, Maďarská republika.

Organ M. Šaška v Leopoldove

Foto: Marian A. Mayer

Leopoldov

Tento jednomanuálový organ s pedálom pochádza jednoznačne z dielne Martina Šašku z Brezovej pod Bradlom. Archívne materiály sa nezachovali a preto bližšie údaje o organe chýbajú. Podľa výtvarného riešenia, dispozície a niektorých technických detailov môžeme organ datovať do druhej polovice päťdesiatich rokov 19. storočia. S týmto údajom korešponduje aj správa, podľa ktorej kostol vyhorel v roku 1848 a v roku 1856 bol opravený. S určitosťou však organ treba datovať pred začiatok šesťdesiatich rokov 19. storočia, keď nastal v Šaškovej tvorbe výrazný zlom. Menia sa menzúry píšťal, začínajú sa objavovať už spomínané registre s lievikovými korpusmi, prefukujúce registre atď. ⁹ Z týchto novôt sa však v leopoldovskom organe nemohlo objaviť ešte nič. Oproti prvému obdobiu však z dispozícií vypadli niektoré registre, najmä drevené kryty v 16' ⁶ a 4-stopovej polohe. Flauta 8' je už jednoradová, ale ešte v celom rozsahu

s drevenými píšťalami. Charakteristické je aj zloženie mixtúry.

Z priestorových dôvodov musel byť organ umiestnený v podveží kostola. Tu bol však jeho pekný prospekt z väčšej časti zakrytý. Takéto umiestnenie nepriaznivo ovplyvňovalo aj zvukovú stránku organa. Samostatný hrací stôl je umiestnený pred sokel organovej skrine. Neskoršie rozšírenie chóru umožnilo pri poslednej oprave organ posunúť pred stĺpy veže, čím

mohla vyniknúť aj pekná organová skriňa. Počas 1. svetovej vojny zrekvirovali prospektové píšťaly z organového kovu. Po vojne ich nahradili veľmi nekvalitnými zinkovými píšťalami. Posledná oprava rešpektovala pôvodnú verziu. Píšťaly nahradili štýlovými píšťalami z organového kovu podľa Šaškových menzúr.

Rozsah manuálu a pedálu je aj tu typický pre Šašku v tomto období tvorby. Manuálová klaviatúra má tiež obrátenú farbu klávesov. Dlhšie klávesy majú obloženie z ebebového dreva, kratšie klávesy majú hornú vrstvu z kosti. Rozsah pedálu je obmedzený na C-f (18 klávesov), pričom tónový rozsah pedálu je len C-H (12 tónov).

Dispozícia nástroja podľa umiestnenia na vzdušniciach

Manuál

Rozsah: C-f⁹, 54 klávesov a tónov
Principál 8' - drevené (najväčšie kryté) píšťaly v rozsahu C-H, od c-d1 v prospekte

Oktáva 4' - drevené otvorené píšťaly C-F, od Fis-dis v prospekte

Prospektové píšťaly z organového kovu nahradili počas poslednej opravy nekvalitné nepôvodné zinkové píšťaly
Superokáva 2' - v rozsahu C-B majú píšťaly bočné brady

Mixtura 3x

C 1' + $\frac{2}{3}$ ' + $\frac{1}{2}$ '

Mixtúra začínajúca pomerne vysokými zborními je v Šaškovej tvorbe tiež charakteristická pre nástroje z päťdesiatich rokov 19. storočia

Repetícia na tóne fis určite nie je pôvodná

Kvinta 1 1/3' - na tóne c' repetuje oktavovou repetíciou

Fugara 4' - drevené otvorené píšťaly v rozsahu C-A, od B cylindrické otvorené užšiemenzúrované píšťaly z organového kovu

Kovové píšťaly majú bočné brady po tón h

Salicionál 8' - drevené píšťaly v rozsahu C-dis, od tónu e užšiemenzúrované cylindrické otvorené píšťaly z organového kovu

Kovové píšťaly majú bočné brady po tón c²

Flauta major 8' - v celom rozsahu drevené kryté píšťaly

Pedál

Rozsah: C-f (18 klávesov), tónový rozsah C-H (12 tónov)

Superoktávbas 4' - drevené otvorené píšťaly

Oktávbas 8' - drevené otvorené píšťaly

Subbas 16' - drevené kryté píšťaly.

Velké Leváre

Organ v evanjelickom a.v. kostole vo Veľkých Levároch patrí už do posledného obdobia Šaškovej tvorby. Vznikol v roku 1870. Patrí k najmenším nástrojom z jeho dielne. Šaško však výnimočne staval aj 5-registrové nástroje, napríklad pozitív v "Habánskej kaplnke" vo Veľkých Levároch má dokonca len 4 registre. Hracia traktúra v

⁹ Podľa jednej správy mal na nástroji pracovať aj nitriansky a neskôr bratislavský organár Vincent Možný, ktorý sa vyučil u Martina Šašku. Nevieme však kedy to bolo.

¹⁰ Register Bourdon 16' sa po roku 1846 objavuje len v najväčších Šaškových organoch, aj to nie pravidelne. Chýba v dvojmanuálových organoch v Sládkovičove r.k., na Myjave ev.a.v., v Starej Turej ev. a.v. V jednomanuálových organoch postavených po roku 1846 tento register chýba úplne. Výnimkou je len výnimočne dobre obsadený organ v bývalom Nemeckom ev. a v kostole v Modre.

malých nástrojoch je riešená ako bodcová. Tento druh zaručuje mimoriadne ľahký a senzitívny chod klávesov. Šaškove hracie traktúry sa však vyznačujú ľahkým a precíznym chodom aj vo väčších organoch. Aj keď kvôli minimálnemu počtu registrov chýbajú registre typické pre obdobia po roku 1860, je nástroj zvukovo úplne iný ako nástroje z prvého obdobia tvorby. Delia ich nakoniec tri desaťročia.

Pri vývoji niektoré z registrov úplne zanikli. V sedemdesiatich rokoch je zriedkavejšie aj disponovanie *Superoktávy 2'* a najmä *Kvinty 2 2/3'*. Ďalšie registre sa menili nielen po zvukovej, ale často aj po konštrukčnej stránke. Boli to napríklad *Salicionál*, *Flauta major* atď. Mení sa aj *Principál 8'*, ktorý sa postupne stáva užším a charakterom sa približuje *Principálu huslovému*.

Nástroj v Evanjelickom a.v. kostole vo Veľkých Levároch stojí v skrini umiestnenej v zábradlí chóru. Po stranách skrine stoja píšťalové veže. V strednej časti je nižšie píšťalové pole, ktoré umožňuje organistovi výhľad na oltár. Sokel skrine je obmedzený na technicky nevyhnutné minimum. Klaviatúra s opačnou farbou klávesov sa nachádza na zadnej stene nástroja. Po jej stranách nachádzame vodorovne v

rade 2x3 drevené registrové manubria. Zásobný mech spolu s čerpacím klinovým mechom sa nachádzajú v osobitnej drevenej skrini za nástrojom. Skriňa mecha slúži zároveň aj ako lavička pre organistu. Po oprave v roku 1999 a montáži nového elektrického čerpadla vzduchu je nástroj v dobrom technickom stave.

Dispozícia

Rozsah *C-c³* (nezvykle malý rozsah u Šašku)

Poradie registrov na vzdušnici od prospektu:

Oktáva 4' - drevené otvorené píšťaly C-Cis, D-a v prospekte (po rekvirácii počas 1. svetovej vojny nepôvodné zinkové píšťaly) od tónu b pôvodné píšťaly z organového kovu

Principál 8' - drevené kryté píšťaly C-Dis, drevené otvorené píšťaly E-H, od tónu c pôvodné cylindrické píšťaly z organového kovu (užšiemenzúrované píšťaly ako oktáva a superoktáva)

Superoktáva 2'

Mixtúra 2x - C 1 1/3' + 1' (oktávová repetícia na tóne c¹)

Flauta major 8' - drevené kryté píšťaly C-h, kryté píšťaly z organového kovu od c¹

Kovové píšťaly majú bočné brady

Fugara 4' - drevené otvorené píšťaly C-B, užšiemenzúrované cylindrické otvorené píšťaly z organového kovu od tónu H (píšťaly majú bočné brady)

Ekonomické podmienky na Slovensku a absencie významných objednávok znemožnili Šaškovi rozvinúť sa na organára európskeho významu. Šaškovi sa za celý život nenaskytla možnosť postaviť trojmanuálový organ. Jedine v prípade 32-registrového organa v reformovanom kostole v Békési (Maďarsko) mohol hádam uvažovať aj o trojmanuálovom organe. Nevieme však, aké bolo stanovisko objednávateľa k tejto možnosti.

Šaško nedosiahol ani chýr Ludwika Moosera, aj keď kvalitou sa jeho nástroje Mooserovým určite vyrovnali. Priznal to nakoniec aj sám Mooser, keď na požiadanie prezrel Šaškov organ v Sládkovičove.

Namiesto záveru snád len zbožné pranie, aby sme sa dožili doby, keď budú klenoty slovenského organárstva vzorne zreštaurované. Aby nebol výber nástrojov na festival *Slovenské historické organy* utrpením, ale radosťou.

K JUBILEU IVANA VALENTU

ZUZANA GRAJCAROVÁ

Prichádzajúc v našom každodennom živote do náhodného či užšieho kontaktu s rozmanitým množstvom ľudí, uchováame si vo svojej pamäti predovšetkým stretnutia s tými, pre ktorých pojmy nezištná pomoc, dobrá rada či pravé ľudské hodnoty nie sú len frázou, ale žitou realitou. Takýmito kvalitami disponuje aj *Ivan Valenta* – skladateľ, teoretik, publicista, pedagóg a vydavateľský pracovník, ktorý si v tohtoročnom predvianočnom

čase pripomína krásne životné jubileum.

Pôvodom z Bratislavy (28. 11. 1940), bol Valenta po štúdiách na Bratislavskom konzervatóriu (1954 – 1959) činný v rokoch 1957 – 1963 ako koncertný akordeónista. Zároveň pôsobil ako umelecký vedúci Bratislavského akordeónového tria, korepetitor a asistent dirigenta Železničarskeho umeleckého súboru a metodik zborového spevu. V rokoch 1959 – 1970 sa presadil pedagogicky na viacerých slovenských ško-

lách (LŠU Bratislava, Žiar nad Hronom, Nové Mesto nad Váhom, Stará Turá) i ako kantor a zbornajster viacerých armádnych (v tom čase absolvoval aj vojenskú základnú službu), učiteľských, matičných

a cirkevných spevokolov. V rokoch 1967 – 1969 absolvoval externé nadstavbové štúdium akordeónovej hry na konzervatóriu v Bratislave, v rokoch 1969 – 1974 štúdium teórie hudby na VŠMU (sagrálna hudba, po “normalizácii” hudobná andragogika a mimoškolské hudobné vzdelávanie). Pre svoje náboženské presvedčenie nedostal v nasledujúcom období (1974 – 1979) adekvátne zamestnanie. Musel sa uspokojiť s prácou ne kvalifikovaného robotníka (pomocný stavebný robotník, vodič, doručovateľ). Od roku 1979 zotrúva ako redaktor vo Vydavateľstve Hudobného fondu, pričom bol istý čas (1990 – 1995) externým pedagógom na Bratislavskom konzervatóriu a VŠMU, kde vyučoval teoretické predmety a sakrálnu hudbu.

Ivan Valenta má nesporne významný podiel na rozvoji duchovnej hudby na Slovensku. Vráťane totalitnej éry zakladal a organizoval rozličné spevokoly, ktoré interpretovali staršiu i novšiu duchovnú tvorbu. Dlhodobol bol činný v oblasti hymnológie. Úpravou a harmonizáciou duchovných piesní spolupracoval pri príprave viacerých oficiálnych aj ilegálnych spevníkov českých a slovenských cirkví. Z jeho prác spomeniem Konkordancie nápevov duchovných piesní z cirkevných spevníkov z roku 1970 (dodnes v rukopise!), úpravy starších duchovných diel: M. Vulpius: Pašie, 1969, Hayford: Chvála, českí, 1988, M. Haydn: Missa Sti. Cyrilli et Methodii, 1993, J. Cikker: Koledy, 1993, J. Zrunek: Benedictus, 1995, H. Kudzin: Golgota, 1997 atď.) V neposlednom rade je významná aj jeho vlastná publikačná, interpretačná (ako kantor v Bratislave Prievoze, v Starej Turej) a kompozičná činnosť so širokým spoločenským dosahom.

Sakrálnou tvorbou, písanou vo viacerých verziách za účelom väčšieho uplatnenia, sa usiluje oslovíť posluchá-

ča posolstvom o potrebe duchovnej viery. Z diel totalitného obdobia možno spomenúť *Pieseň o Božej pravde* na text Jana Husa pre miešaný zbor a cappella z roku 1970, neskôr prevzatú do väčšieho celku s názvom *Hľadanie pravdy* v úprave pre zbor a sláčiky (1985), v ktorom na znak “hľadania” využíva Valenta rôznorodé kompozičné techniky. Interpretačne náročný cyklus troch piesní pre stredný hlas a klavír na duchovnú poéziu Márie Rafajovej *Keby ste podali pohár vody* (1985) vyšiel pri obnovení diakonskej práce na Slovensku a je venovaný sestram Royovým a všetkým, ktorí nachádzajú zmysel života v službe bližným. V kantáte *Apoštol Ján* pre sólo, miešaný alebo mužský zbor, organ a bicie nástroje na slová z 1. Epištoly sv. Jána a Michala Slavku (1985) prispôsobuje Valenta svoj kompozičný jazyk schopnostiam hudobníkov – amatérov.

Pre ucelený pohľad je potrebné podotknúť, že aj mnohé skladby inštruktívneho zamerania, písané pre potreby ZUŠ (druhá črta skladateľovej kompozičnej činnosti), majú u Valentu sakrálnu pozadie. Je to napríklad *Sarabanda s variáciami pre klavír* z roku 1985, *Variácie pre flautu sólo* na pieseň M. Royovej *Smieť žiť pre Krista* (1986) a pod. Tieto kompozície vznikli inštrumentálnym prepracovaním sólových alebo zborových duchovných piesní, ktoré skladateľ komponuje nepretržite do súčasnosti (*Nové duchovné piesne*) pre ženský/detský zbor, pre miešaný zbor, pre klavír atď. – neuzavretá kolekcia.

(Najnovšou Valentovou publikáciou je *Klavírna knižôčka Anny Magdalény Bachovej*, ktorú vydali v Hudobnom fonde v roku 2000. Ivan Valenta ju do vydania pripravil ako “cvičebnicu generálbasového sprevádzania”. Pozn. redakcie)

Prehľad sakrálnnej tvorby Ivana Valentu

Pieseň o Božej Pravde – pre miešaný zbor a cappella, slovenská/česká verzia, 1970

Áronovské požehnanie – pre bas sólo a komorné združenie/inštr. M. Betko/, bibl., 1971

Španielsky Otčenáš – pre spev sólo alebo duo, flautu, husle, gitaru, 1981

Abrahám – pre ženský zbor a cappella, na poéziu Michala Slavku, 1985

Apoštol Ján – kantáta pre sólo, miešaný alebo mužský zbor, organ a bicie nástroje, bibl., Michal Slavka, 1985

Hľadanie pravdy – pre miešaný zbor a sláčiky, s použitím zboru *Pieseň o Božej pravde*, 1985

Keby ste podali pohár vody – 3 piesne pre stredný hlas a klavír na duchovnú poéziu Márie Rafajovej, 1985

Zmiečka – pre sólo/detský zbor a klavír, na báseň Márie Rafajovej, 1986

Oj, Betlehem ty maličký – vianočná pieseň pre detský/ženský/miešaný zbor a klavír/organ/sláčiky, pre miešaný zbor a cappella so sólom, na poéziu K. Royovej, 1994

Pekná je táto zem – pre soprán/tenor a miešaný zbor a cappella, na poéziu K. Royovej, 1996

Chválospevy a vyzývania – 12 piesní pre spev a klavír na biblickú poéziu Emila Komáríka, verzia pre spev a gitaru, 1996

Ranný svit – pre organ, resp. klavír, 1999

Duchovné piesne v rôznych duchovných spevníkoch – 1969 – dodnes

Nové duchovné piesne – pre miešaný zbor, detský/ženský zbor, klavír – neuzavretá kolekcia

Zborové úpravy a harmonizácie cudzích duchovných piesní (priebežne pre rôzne cirkevné spevníky a cirkevné spevokoly)

Prehľad teoretických prác s duchovnou tematikou Ivana Valentu

Symbolika kríža v Matúšových paších Johanna Sebastiana Bacha, 1970, in: Slovenská hudba 1995/1, s.13 - 16

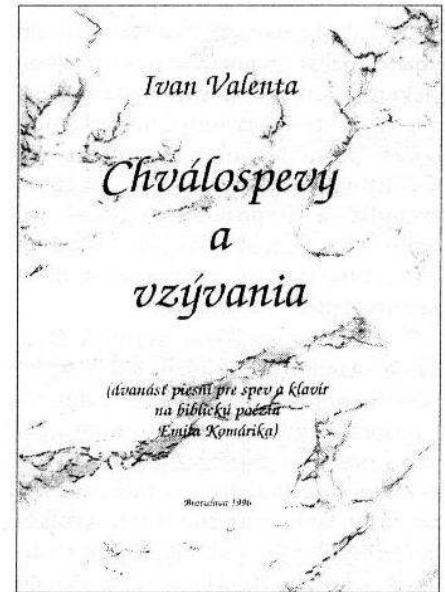
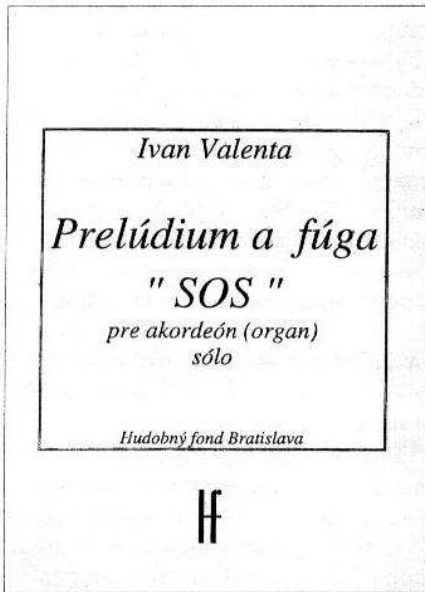
Teoretické základy tvorby a úpravy duchovnej piesne, 1981, samizdat 1986

Konkordancia nápevov duchovných piesní z cirkevných spevníkov, rukopis, 1970 – dodnes

Duchovná pieseň prebudeneckých hnutí 19. storočia a jej uplatnenie na území Slovenska, 1994, in: Bibliotheca musi-

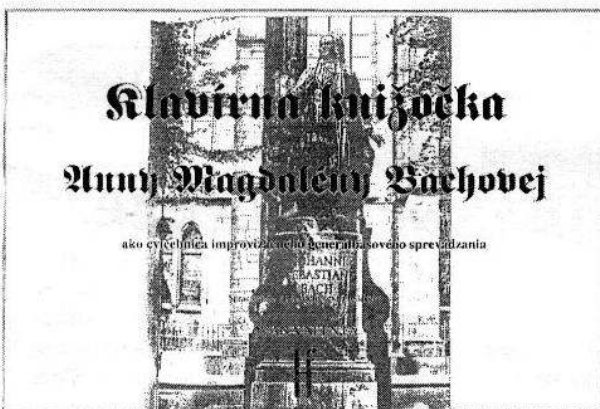
cae neosoliensis, zväzok 2 – Duchovná hudba v 19. storočí, Nadácia J. L. Belu, Banská Bystrica 1995, s. 107

O evanjelickom spevníku, televízna relácia, 1996

Vývoj slovenskej evanjelickej zborovej tvorby, 1996, in: Cantus choralis slovaca 1996, UMB, Pedagogická fakulta, Banská bystrica 1996, s. 38
Evanjelickej cirkevnej hudby v 20. storočí, 1997

Slovenská duchovná pieseň a spevníky kresťanských nekatolíckych konfesíí v 1. pol. 20. storočia, 1997, in: Muzikologický seminár "60 rokov Jednotného katolíckeho spevníka", Trnava 12. – 13. 11. 1997

Diecézny deň organistov

JANA BARBORÍKOVÁ

Z príležitosti slávania Jubilejného roku 2000 sa 1. apríla 2000 konal v Považskej Bystrici Diecézny deň organistov, ktorý organizovala Hudobná sekcia diecéznej liturgickej komisie v spolupráci s bohoslovcami nitrianskeho seminára. Stretnutie sa

uskutočnilo za veľkej účasti organistov nitrianskej diecézy.

Diecézny deň začal sv. omšou vo farskom kostole, ktorú celebroidal pomocný biskup nitrianskej diecézy Mons. Marián Chovanec. V homílii odznali povzbudivé slová o dôležitosti dobrej organovej hudby v liturgii a o službe

organistu. Po sv. omši sa organisti presunuli do miestneho Katolíckeho domu, kde sa konala prednášková časť stretnutia.

Všetkých zúčastnených na úvod privítal dp. Igor Hanko, vedúci HS diecéznej liturgickej komisie a riaditeľ BÚ v Nitre ThDr. Štefan Vallo, ktorý v

bloku aktuálnych informácií hovoril okrem iného i o potrebe nového liturgického spevníka, novom vydaní LS II a o charaktere organového sprievodu počas pôstneho obdobia, čoho nie najšťastnejšou ukážkou boli početné prelúdiá a improvizácie počas sv. omše, ktorá i keď bola slávnostná za účasti otca biskupa predsa si len mala zachovať pôstny charakter.

S prvou prednáškou vystúpil Doc. ThDr. Amantius Akimjak, OFS, ktorý účastníkom priblížil omšové ordinária a propria. Venoval sa aj stupňom spievanej omše a svoju prednášku uzavrel aktuálnou témou spevov počas veľkého pôstu, veľkonočného tridua a veľkonočného obdobia. Škoda len, že stretnutie sa konalo pred koncom pôstneho obdobia a tak mnoho nových a cenných poznatkov budú môcť organisti nitrianskej diecézy uviesť do praxe až neskôr.

Ďalším bodom programu bol príspevok Ing. Milana Ševčíka, regenschoriho Nitrianskej katedrály o ponuke a

možnostiach stavby nových organov firmou Rieger-Closs Krnov.

Ing. Mgr. Michal Kukla nás v poslednej prednáške uviedol do problematiky údržby a starostlivosti o píštalové organy.

Počas stretnutia si mohli účastníci zakúpiť rôznych notový materiál. V ponuke boli Liturgické spevníky, rôzne prelúdiá, spevy Taizé... no a samozrejme sa mohli zapojiť do ankety, ktorej výsledky určite pomôžu zlepšiť úroveň budúcich stretnutí.

Dozvedeli sme sa napríklad, že najmladší organista - účastník stretnutia má len 12 rokov a najstarší má 66 rokov. V otázke: "Ktoré LS využívate vo Vašej farnosti?" za najpoužívanejší bol označený LS I, potom LS II. LS III pre jeho úzke zameranie skončil na treťom mieste. No i tak ešte existujú farnosti, kde celý rok používajú jeden nápev ordinária a dva nápevy žalmov!

Nitrianski organisti vo väčšine prípadov nie sú spokojní s úrovňou spevu vo farnosti, čo je podľa nich spôsobené

tým, že ľud si nenosí JKS, spev je pomalý, rozvláchny, vo všeobecnosti prevláda neochota učiť sa nové piesne, nové nápevy. V oblasti liturgickej hudby na Slovensku postrádajú nedostatok notového materiálu, odborné školenia, kurzy, kvalitné hudobné nástroje, ale aj nový LS. Väčšina z nich by uvítala viacdňové prípadne jednodňové pracovné stretnutia, kde by sa mohli zlepšiť v technike hry na organe, improvizácii, liturgike, ale uvítali by aj hlasovú výchovu, či prednášky o stavbe a starostlivosti o organy.

Všetci sa však zhodli v tom, že stretnutie bolo veľmi potrebné a obohacujúce nielen o nové poznatky, ale aj kontakty na iných organistov, čo určite pomôže zlepšiť súčasný stav chrámovej hudby v našich kostoloch.

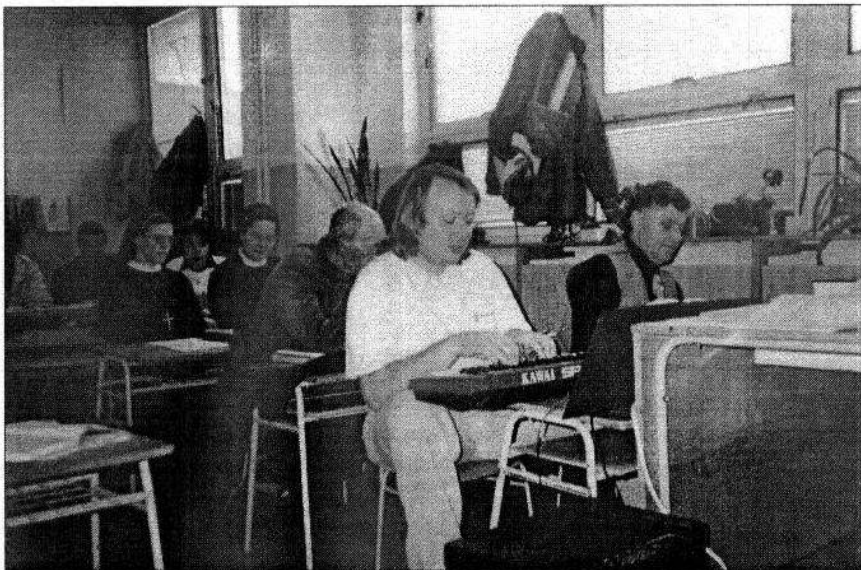
Dúfajme, že tento entuziazmus im vydrží aj naďalej a aj budúce stretnutia budú také úspešné ako toto a stanú sa dobrou tradíciou v Nitrianskej diecéze.

Kantorské kurzy v spišskej diecéze

Dňa 25. XI. 2000 sa uskutočnili Kantorské kurzy spišskej diecézy v Poprade, Spišskej No-

vej Vsi, v Námestove a v Starej Lubovni. Cieľom kurzov určených pre kantora a organistov bolo oboznámiť prí-

tomných účastníkov z daného dekanátu s prácou Liturgickej komisie spišskej diecézy, ako aj s prácou Slovenskej liturgickej komisie, najmä jej Hudobnej sekcie. Kantorom boli predstavené spevy ordinária a propria adventného a vianočného obdobia. Kládol sa dôraz na správny výber adventných spevov s prihliadnutím na obdobie pred a po 17. decembri. Patrične sa hovorilo aj o správnej interpretácii. Poslucháči mali možnosť oboznámiť sa aj s adventnými a vianočnými spevmi, ktoré sa pripravujú do nového liturgického spevníka. Boli vyzvaní k tomu, aby na stránkach časopisu Adoramus Te sledovali práce na novom spevníku, zamýšľali sa nad nimi a nacvičovali nové skladby so zborom a veriacimi. Svoje názory a pripomienky (či už pozitívne, alebo negatívne, ako aj ďalšie podnety môžu zaslať do redakcie časopisu Adoramus Te.

Kantorský kurz v cirkevnej základnej škole Štefana Mnohela v Poprade

Na kurzoch si mohli kantori rozšíriť repertoár liturgických spevov k sobášnej a krstnej liturgii. STretnutie sa

skončilo spoločným spevom a modlitbou. Do svojich farností sa rozišli povzbudení s novými poznatkami a inšpi-

ráciami, pripravení sláviť s Božím ľudom tohtoročný jubilejný Advent a Vianoce.

Amantius Akimjak

Zreštaurované historické organy v Spišskej Novej vsi a Vinosadoch

Na stránkach nášho časopisu nemôžeme, bohužiaľ, uverejňovať novostavby organov v našich chrámoch. S potešením však môžeme skonštatovať, že môžeme informovať aspoň o opravách hodnotných historických organov, a to aj (hoci nie vždy) o reštaurovaní, ktoré zodpovedá odborným kritériám. Navyše sa už aj nás stáva kolaudácia po oprave organa súčasťou reštauračných projektov. Chcel by som spomenúť dva historické organy, ktoré boli zreštaurované v krátkom časovom úseku za sebou a na koladáciách ktorých som sa zúčastnil.

Vo farskom kostole v Spišskej Novej Vsi vykonal kvalitnú opravu nástroja firmy Rieger z konca minulého storočia popradský organár Peter Franzen so svojimi spoločníkmi. Nástroj s mecha-

nickou kuželkovou vzdušnicou sa zachoval v intaktnom stave a po oprave naďalej slúži svojmu cieľu. Kolaudačná komisia na čele s Prof. Ivanom Sokolom posúdila prácu ako vysoko profesionálnu.

Druhý zreštaurovaný inštrument je staršej proveniencie a nachádza sa vo farskom Kostole sv. Martina. Postavil ho trnavský organár Valentin Arnold v roku 1805. Neskôr k nemu pribudol samostatný hrací stôl s pedálom. Oprave organa predchádzala oprava kostolného interiéru, ktorú iniciovali a organizovali samotní obyvatelia obce.

Nástroj po štýlovej oprave organárom Jánom Belákom znie opäť svojim originálnym zvukom. Nepôvodné perspektívne píšťaly nahradil cínovým perspektívom rešpektujúcim pôvodné menzúry. Na nástroji sa hrá príjemne

a hracia traktúra aj zvuk nástroja sa ideálne hodia na interpretáciu barokovej hudby slovenskej proveniencie. Kolaudačnej komisii predsedal PhDr. Marian A. Mayer, ktorý sa aktívne zaoberá problematikou historických organov a je naším popredným organológom. Aj v tomto prípade komisia skonštatovala, že sa postupovalo podľa odborných zásad. Navyše prebiehali počas opravy konzultácie organára s organológom, čo prinieslo svoj pozitívny výsledok.

Oba nástroje spĺňajú kritérium, aby boli v budúcom roku zaradené na festival Slovenské historické organy. Na nástroji Valentina Arnolda sa už koncert konal. Jeho hlavným iniciátorom bol Ján Belák.

Stanislav Šurín

Canta la Maddalena

**Maria Cristina Kiehr – soprán,
Jean-Marc Aymes – dirigent, Concerto Soave Harmonia mundi, 2000**

Maria Cristina Kiehr patrí v súčasnosti nesporne medzi najlepšie interpretky barokovej vokálnej tvorby. Jej spolupráca s rovnako renomovaným čembalistom a organistom Jeanom-Marcom Aymesom a ich spoločné vytvorenie súboru

Concerto Soave, bola šťastnou voľbou nielen pre sólistku samotnú a pre jej ďalší profesionálny rozvoj, ale ich projekty sú zároveň potešením pre celý okruh milovníkov starej hudby.

Nahrávka Canta la Maddalena predstavuje výber z repertoáru talianskych duchovných sólových motet prvej polovice 17. storočia. Spoločným znakom realizovaných skladieb je jednak obdobie a do značnej miery aj provenien-

cia ich vzniku – Rím, ale hlavne tematická a religiózna spojitosť. Druh sólového moteta zaznamenal v 17. storočí vrcholné obdobie svojho rozkvetu. Zahŕňa v sebe výdobytky talianskej barokovej reformy, ktorou sa skladatelia vzdalujú od ideálu staršieho kontrapunktického štýlu a orientujú sa na čisté, jednoduchú melodickú líniu voľne doprevádzanú bassom continuum. Pre tzv. rímsky štýl, ktorý vychádza z belcanta a monódie, je však okrem radikál-

neho zjednodušenia štruktúry skladby typické aj rozvíjanie expresívneho sólového spevu (*affetti cantabili*) a sprostredkovanie emócií vyjadrených v slovách priamo poslucháčovi. Obľúbeným námetom rímskych kantát bol žalospiev Márie Magdalény pri Ježišomvom kríži, ktorý umožňuje rozvinúť finesy expresívneho duchovného spevu.

Úvodná Gloria pochádza zo zbierky motet *Sacri Canti et Hinni* od Giovanniniho-Battistu Agnelettiho. Je to jednoduchá, ale pôsobivá kompozícia, ktorá je prepracovaná vzostupnou ostinátou figúrou.

Lamento *Pender non prima vide* od obľúbeného skladateľa kantát – Luigiho Rossiho, je ovplyvnené dramatickou rečou vtedajšej opery. Text lamenta je koncipovaný do troch častí. Úvod zahŕňa rozprávanie o udalostiach, ďalej nasleduje samotný monológ Márie Magdalény v podobe *ariosa* a záver. Dielo je podobné veľkej recitatívnej opernej scéne a je veľmi emocionálne nabité.

Vokálnu tvorbu Girolama Frescobaldiho na nahrávke reprezentujú dva "duchovné sonety", ktoré sú oddelené inštrumentálnou toccatou. V týchto dielach sa Frescobaldi predstavil ako majster monódie. Sú to interpretačne náročné kusy, ktoré sólistka Maria Cristina Kiehr zvládla naozaj bravúrne a s citom pre rozlíšenie deklamovaného a expresívneho sólového spevu.

Inštrumentálne skladby barokového obdobia v tomto výbere ďalej repre-

zentujú *Toccata Settima per clavicembalo* od Frescobaldiho žiaka Michelangela Rossiho a *Toccata per liuto* od lutnového virtuóza Giovanniho-Girolama Kapsbergera, ktoré sú pozoruhodnou zmesou neviazanej virtuózne inštrumentálnej techniky a starostlivého kontrapunktického prepracovania.

Ďalším zaujímavým dielom je sólové moteto Bonifatia Gratianiho – *Dominus illuminatio mea*. Je to skladba, v ktorej Gratiani striedavo prezentuje kratšie recitatívne časti a ozdobnejšie melodicky sa obmieňajúce ariózne úseky. Dramatický výraz lamenta dokonale zachytáva aj Domenico Maz-

zocchi, ktorého tvorba je na CD zastúpená tromi skladbami. Spomeniem aspoň *lamento Lagrime Amare*, ktoré sa vo svojej dobe tešilo veľkej obľube. Dramatickosť tu skladateľ dosahuje pomocou ariózných ťahov – *glissánd*, ktoré uplatňuje v súlade s textom – napríklad na slovách "slzy" a "vzdychy".

Štýl rímskeho sólového moteta sa ďalej rozvíjal aj v druhej polovici 17. storočia. Reprezentatívni tohto mladšieho obdobia sú expresívne *lamento Ercoleho Bernabeiho* a veľkolepá štvorčasťová *Cantata spirituale – Queste pungenti spine* – od benátskeho operného skladateľa a básnika Benedetta Ferraru, ktorá antológiu uzatvára. Pôsobivé je kompozičné prepracovanie záverečnej kantáty. Ferrari rozpracováva formu tohto meditatívneho diela nad jedným ostinátnym basom, kde vytvára krásnu melodickú líniu.

Canta la Maddalena je nahrávkou, ktorá určite zaujme aj náročnejšieho poslucháča. *Concerto Soave* je zoskupením skvelých inštrumentalistov, ktorí využívajú pestrú paletu dobových nástrojov a ovládajú idiomatiku starej hudby. Je potešujúce, že to nie je ich posledný projekt a na trhu sa už objavilo nové CD v podaní tohto telesa a Marie Cristiny Kiehr, ktorým je Monteverdiho *Pianto della Madonna*.

Magdaléna Čierna

Orgue Thomas de Saint-Remacle á Spa

Jean Ferrard hrá Bacha

Jean Ferrard – organ, SIC 003, 1997

Belgčan Jean Ferrard, popredný európsky organový virtuóz, hrá Bacha. CD nahrávka s týmto titulom svedčí o vysokej profesionalite už na prvé počutie aj pohľad. Interpretácia aj zvuk nástroja sa dajú

charakterizovať ako excelentné. Táto recenzia si preto všima v rovnakej miere dva fenomény, interpreta aj nástroj.

Všetky zložky, dotvárajúce nahrávku, sú na najvyššej úrovni a v dokonalej symbióze. Už z úvodnej Tokáty C dur je jasné, že interpret nehrá Bacha iba intuitívne. Jeho hra prezrádza hlboké

vedomosti v oblasti barokovej interpretácie a je prirodzene muzikálna. Profesor Kráľovského Konzervatória v Bruseli, vydavateľ časopisu "La Magazine de l'orgue" má za sebou okrem nespočetného množstva koncertov a seminárov aj bohatú publikačnú činnosť. Navyše je expertom v oblasti his-

torických organov a poradcom pri stavbách nových nástrojov.

Dramaturgia nahrávky obsahuje predovšetkým skladby J. S. Bacha viazané na chorál. Po *Tokáte, adagio a fúge C dur, BWV 564* nasledujú chorálové predohry k pašiovým chorálom (BWV 618-624). *Fantázia G dur, BWV 572* tvorí predel k bloku veľkonočných chorálov (BWV 625-630). Záver CD tvorí partita *Sei gegrüßet, Jesu gütig, BWV 768*.

Booklet CD informuje dokonale o všetkom, čo môže poslucháča zaujať. Jeho grafická kvalita je viac než výborná. Okrem celkového pohľadu na organ na titulnej strane je tu viacero detailov organovej skrine aj hracieho stola. Dispozícia obsahuje aj zloženie mixtúr a ich repetície. Prehľadne je zaznačená aj registrácia všetkých skladieb.

Mimoriadne zaujímavá je informácia o vzniku organa. Jedným z hlavných organizátorov stavby tohto skvelého nástroja bol Jean Ferrard. Po preskúmaní stavu starého organa z roku 1891 odporučil stavbu nového nástroja. Veľkosť lode kostola, ako aj finančné predpoklady poukazovali na

organ strednej veľkosti (cca 21-25 registrov, dva manuále a pedál). Cieľom nového nástroja, okrem liturgických požiadaviek, bolo dokonale splňať nároky na interpretáciu základu repertoáru každého organistu - skladieb J.S. Bacha. Za vzor vybrali projektanti nástroje Gottfrieda Silbermanna, postavené v rokoch 1717 – 1748. Jedná sa o typ organa, ktorý (aj s nástrojmi Schnitgerovej severonemeckej školy) v kongeniálnej miere zvukovo sprostredkuje organové diela J.S. Bacha.

Autori projektu sa však nezaoberali ideou postaviť kópiu niektorého z týchto nástrojov. Akustické pomery priestoru to nakoniec ani nedovoľovali. Organ má 26 registrov, mechanické traktúry a zásuvkové vzdušnice. Menzúry, intonácia organa, ako aj výtvarná stránka organovej skrine dokonale korešpondujú s priestorom stavby kostola z konca 19. storočia. Napriek tomu však nesú črty Silbermannovho štýlu. Ladenie organa je podľa Kirnberger III. Rozsahy klaviatúr sú prispôbené požiadavkám súčasného trendu.

Na zrealizovanie stavby vybrali organársku dielňu *André Thomsa zo Ster-Francorchamps*.

Prístup organára k problematike stavby nástroja požadovaného typu

charakterizuje aj príprava, ktorú so svojimi kolegami absolvoval. Preštudovali všetky dostupné materiály o Silbermannovi a jeho diele a prezreli množstvo nástrojov tohto majstra. Výsledkom je dielo vysokej umeleckej kvality. Pri vysviacke tohto organa septembri roku 1992 charakterizovali stavitelia jeho cieľ: *Organ v kostole Saint-Remacle je predovšetkým nástrojom liturgie. Je postavený preto, aby sprevádzal spev veriacich, znel spolu so zborom, aby na ňom znela zodpovedajúca inštrumentálna hudba, alebo improvizácie počas liturgie. Organ vo svojom zvuku zahŕňa ticho modlitby. Vie navodiť ako rytmus slávnostného vstupu svadobného sprievodu, tak aj charakter smútočnej udalosti... V tomto ducho bude aj znieť, tak ako to často Bach a Silbermann písali: S. D. G. – Soli Deo Gloria!*

Nielen za skvelú nahrávku, ale aj za realizáciu vzácného Bachovského organa sa zaslúžila vynikajúca osobnosť Jeana Ferrarda. Dúfajme, že aj na Slovensku sa v dohľadnej dobe podarí postaviť konečne organ, na ktorom by hudba veľikána Bacha znela v zodpovedajúcej zvukovej kvalite.

Stanislav Šurin

RECENZIE MEDIÁLNYCH PRENOSOV

Rozhlasový a televízny prenos posvätných úkonov, obzvlášť ak sa jedná o slávenie eucharistie, nech sa deje taktne a dôstojne, pod vedením a zodpovednosťou odborníka, ktorého touto úlohou poveria biskupi.

SACROSANCTUM CONCILIUM, čl. 20

Vždy, keď je na slávenie liturgického úkonu so spevom možný výber osôb, je užitočné uprednostniť tých, o ktorých je známe že sú lepšími spevákmi (hudobníkmi), a to najmä keď ide o slávnostnejšie liturgické úkony alebo o také, ktoré sú na spev náročnejšie alebo sa vysielať rozhlasom alebo televíziou.

MUSICAM SACRAM, čl. 8

Milí čitatelia,

Televízia a rozhlas sú médiá, ktoré nám v súčasnej dobe pravidelne sprostredkovávajú prenosy bohoslužieb. Z hľadiska významu týchto médií a významu prenášanej udalosti - liturgie, by sa malo jednať o vzorové prenosy. To, čo však v týchto prenosoch zväčša počúvame, má niekedy až podpriemernú kvalitu, ktorá nespĺňa ani základné kritériá pre mediálny prenos, nieto ešte prenos bohoslužby. Aby sa snád niektorí z Vás nedali ovplyvniť silou médií a nepokladali prenosy liturgie a priori za vzor, pristúpili sme v našom časopise k rubrike Recenzie mediálnych prenosov.

Výber miesta a účinkujúcich nemôže byť živelný ani náhodný. Takisto by sa nemalo stať, že niekto, kto nespĺňa kritériá kvality hry, hrá prenos za "zásluhy", napríklad dlhoročnej služby. Každý prenos musí byť zodpovedne pripravený.

V našich recenziách nám nejde o to, aby sme niekoho kritizovali. Naším cieľom je zlepšenie kvality. Možno sa nám snád týmto spôsobom podarí priamť zodpovedných k tomu, aby pochopili, že aj hudobná stránka prenosu liturgie má svoj význam. Na to, aby bola táto neoddeliteľná zložka bohoslužby kvalitná však nestačí iba dobrá voľa účinkujúcich. Potrebná je ich interpretácia kvalita.

Dúfame, že v budúcnosti budeme môcť o tom, čo sme počuli a videli v prenosoch, písať iba pozitívne recenzie.

Stanislav Šurin

15. september 2000, Katedrála sv. Františka Xaverského v Banskej Bystrici

Od zániku komunistckej doktríny v roku 1989 má poslucháč Slovenského rozhlasu možnosť počúvať v nedeľu a vo sviatok sv. omšu v priamom prenose. Bolo tomu aj 15. septembra 2000 na sviatok Sedembolestnej Panny Márie, keď do éteru preniklo liturgické slávenie z katedrálneho chrámu sv. Františka Xaverského v Banskej Bystrici.

Na organe hrala Anna Koniarová. Chrámový zbor Xaverius spieval pod vedením Violy Lutonskej. Sólisticky účinkovala pani Babiaková.

Vstupný spev (JKS 394) bol orieškom iba napoly rozlúsknutým. Spev 2 slôh bol síce jednotný, ale pridaná doba po každom takte pre oddychujúce, respektíve na nesprávnom mieste sa nadychujúce spoločenstvo oslabila hudobnú frázu. Škoda, že tento nedostatok nepomohol preklenúť tamojší chrámový zbor. Možno by pomohla taktná poznámka pre účastníkov sv. omše pred jej začiatkom.

Pozitívne treba hodnotiť charakter rezponziálneho spevu, ktorý spôsobom sine organo znamená správny návrat ku gregoriánskemu chorálu. Organový sprievod oslavnej piesne (LS I 648) bol dynamicky citlivý. Bohužiaľ, opäť rušila pridávaná doba na slabikách "fa" (chválimo ťa, vebímo ťa...).

Žalm poskytol síce poslucháčovi pekný prednes, ale bohužiaľ typický pre využitie efektu sólového spevu nevhodného pre tento druh spevu. Časté predlžovanie vokálov ho vzdalovalo od ducha a podstaty gregoriánu.

Moment, ktorý nasledoval po intonácii vyznania viery nie je iba miestnym javom. Prezrádza základnú liturgickú neznalosť celebranta a liturgického hudobníka. Po úvodných slovách nicejsko-carhradského kréda nasledovalo pokračovanie apoštolského vyznania viery (LS I 613).

Skladba Stabat mater od Zoltána Kodályja z trnavského obdobia dramaturgicky priliehala k obetovaniu. Nebolo by však bývalo na škodu predniesť ju a capella. Avšak simplifikovaný sprievod Gounodovej Ave Maria veľmi uškodil snaživému sólovému spevu a znehodnotil jej interpretáciu.

Podľa obsahového pokračovania nasledovala po Baránok Boží eucharistická hostina – sv. prijímanie. Nebolo tomu však podľa obsahu hudobného. Na začiatok zbor totiž zaspieval skladbu o Panne Márii. Po nej zaznela pieseň JKS 267. Počas dlhotrvajúceho komúnia zaznelo ešte Ave Maria pre sólový spev. Zbor zaspieval pre podakovanie po komúnii vhodné „Ó, Pane, Teba milujem“. Nasledoval ľudový spev JKS 291, pri ktorom sa opäť objavilo „metrické čudo“ – 3/4 takt s kombináciou C taktu (s pridanou nádychovou dobou po druhom takte).

Prenos pomerne nezvyklej dĺžky (90 minút) ukončila po požehnaní v podaní zboru Xaverius populárna skladba Jozefa Halmu - Patrónka nebies. Jeho prednes však nepôsobil dojmom spevu katedrálneho zboru. Katedrálny – to už by mal byť pojem! Bol to však ťažkopádny a pomalý spev s nesprávne realizovanými taktovými zmenami. Veríme však, že naše pozitívne aj kritické pripomienky pomôžu odborníkom Liturgickej komisie Bansko-Bystrickej diecézy pripravovať kvalitnejšie prenosy bohoslužieb, ktoré sú vo svete, a nemalo by to byť inak ani u nás, merané ozajstným profesionálnym merítkom!

Ján Schultz

3. december 2000, Kaplnka sv. Ladislava, Primaciálny palác v Bratislave

Na začiatku nového liturgického roku vysielal Slovenský rozhlas priamy prenos sv. omše z kaplnky sv. Ladislava z Primaciálneho paláca v Bratislave. Predstava pôvabného centrálného priestoru so vzácnym pozitívom na chóre bola poslucháčsky veľmi sľubná. Akustické pomery komorného charakteru poskytujú priam ideálnu možnosť súladu liturgicko-hudobnej aktivity spoločenstva vedeného z chóru prostredníctvom organa ako sprievodného

nástroja a spevu toho, ktorý ho obsluhuje. Uskutočňovať túto službu iba prostredníctvom daru „pekného“ hlasu je síce pekné, ale priáša to so sebou veľké riziká. To bolo od začiatku až do konca zrejme z antimuzikálnych prejavov, ktoré vyvrcholili v časti komúnio na prvú adventnú nedeľu v Primaciálnom paláci.

Hoci modlitba Pána zaznela na svojom mieste po slovensky, (na spôsob tzv. Bratislavského gregoriánu, ktorý je najkrajší, keď sa nespieva) zaznel na začiatku sv. prijímania v nečistom dvojhľase starosloviensky Otčenáš, ktorého interpretácia vyznela prinajmenšom trápne.

Výsadou organistu je schopnosť modulovať. Jej absencia v našom prenose výrazne obnažila základné hudobné predpoklady hudobnej aktivity hráča v Ladislavskej kaplnke. Bez modulácií sa však dalo viac stihnúť. A tak vznikla znôška zbožných rozmanitostí pod názvom všehochuť.

Prišla na rad pieseň JKS 25 s domnanciou spevu organujúceho so vzornými glisandami. V speve by dotyčný mohol byť vzorom pomalosti. V nasledujúcom speve hymny Eucharistického kongresu (tutti-sólo) sa opäť uplatnila maniera hlasu stavajúceho sa na obdiv, ktorý svoju príležitosť samozrejme dokonale využil pri prednese žalmu. Spev neustával ani pri ďalšom repertoárovom čísle, JKS 291. na rad sa dostala pseudopieseň z vidieckej dielne „Buď vždy pozdravená, hostia živá“. Pri jej interpretácii sa dotyčný nenechal prerušiť ani celebrujúcim pátrom Štefkom (SJ), ktorý márne intonoval „Modlime sa...“.

Radosť z prvej adventnej nedele sa úplne rozplynula, keď po požehnaní zaznela pieseň JKS 28 v osobintom 5/4 takte pre pomaly spievajúce, nadychujúce sa zhromaždenie.

Po skončení prenosu mohli rozhlasoví poslucháči počuť meno horlivého majiteľa „pekného“ hlasu – pán Jozef Hrbáčik.

Pri uvedomení si skutočnosti, že sme mali nedávno v Bratislave možnosť počuť výkvet galského spevu – Pážatá a zbor kráľovskej kapely z Versailles som sa pristihol, že sa červenám.

Ján Schultz

Konferencia „Historické organy, úlohy pre výskum, organárstvo, pamiatkové úrady a cirkvi“.

28. – 30. 9. 2000

Z konferenčnej miestnosti Primaciálneho paláca

Počas prednášok –
Konferenčná miestnosť
Primaciálneho paláca

Konferenčná miestnosť

Z Trnavskej radnice

Prijatie na radnici – Pál Eneydi

Jiří Sehnal

Péter Sirák

Bachova spoločnosť na Slovensku, Spolok koncertných umelcov, Hudobná a tanečná fakulta VŠMU, Únia miest a obcí SR, Ekumenická rada SR, Evanjelický cirkevný zbor a. v. Bratislava, Agentúra AP projekt Bratislava pozývajú na

**záverečný koncert festivalu Bachov rok Slovensko 2000
a záverečné podujatie kampane Rady Európy „Európa spoločné dedičstvo“**

pod záštitou ministra kultúry SR

VIANOČNÝ KONCERT

so záverečnou Poctou J. S. Bachovi

Magnificat D dur, BWV 243

Jauchzet Gott in allen Landen!, kantáta BWV 51

Suita č. 3 D dur, BWV 1068

Contrapunctus XVIII z Umenia fúgy, BWV 1080

Vor Deinen Thron, chorálová predohra, BWV 668

Nedeľa, 17. decembra 2000, 17, 00 h

Veľký evanjelický kostol Panenská ul., Bratislava

Stephen Stubbs (USA) dirigent, čembalo, lutna

Noémi Kiss (H) - soprán, Steve Dugardin (B) - alt, Jaroslav Březina (CZ) - tenor, Michael Pospíšil (CZ) - bas, SOLAMENTE NATURALI, koncertný majster Miloš Valent (SK), VOCI FESTOSE, zbormajster Martin Majkút (SK)
Ján V. Michalko (SK) - organ

Vstupné 100.- Sk – Benefícia pre Evanjelickú diakoniu

Vstupenky od 6. 12. 2000 v BIS, Klobučnická ul. 2 a hodinu pred koncertom pri kostole.

Info: agentúra AP projekt, Košická 49, 821 09 Bratislava

Tel.: 07 / 55 96 88 37, 0905 716 851, fax: 07 / 55 96 88 39, e-mail: jan@juras.sk